

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

Bakalářská práce

2020

Karel Vodňanský

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

**Mobilizace společnosti proti hybridním hrozbám - případ
České republiky**

Bakalářská práce

Autor práce: Karel Vodňanský

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Vojtěch Bahenský

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21.5.2020

Karel Vodňanský

Bibliografický záznam

VODŇANSKÝ, Karel. *Mobilizace společnosti proti hybridním hrozbám – případ České republiky*. Praha, 2020. 64 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra Politologie. Vedoucí diplomové práce Mgr. Vojtěch Bahenský

Rozsah práce: 110 753 znaků

Anotace

V této bakalářské práci se výzkum zaměřuje na vnímání problematiky veřejnosti a hybridních hrozeb v rámci české odborné scény. V teoretické části bakalářské práce je zběžně rozebrána problematika hybridních hrozeb, jejich historie, současná percepce v rámci akademické a odborné sféry, jejich napojení na společnost a současné koncepce a přístupy k nim. Data k výzkumné části pak byla získána skrze rozhovory s odborníky, kteří se problematice hybridních hrozeb profesně věnují, převážně se tak jednalo o akademické pracovníky, bezpečnostní analytiku a žurnalisty. Výzkumné otázky jsou koncipovány tak, aby na základě dat z uskutečněných rozhovorů přinesly odpověď na to, jak vnímají odborníci koncept hybridních hrozeb a procesy mobilizace a informování veřejnosti proti nim. Zároveň práce přináší i náhled na aktivity samotných oslovených odborníků a procesy spojené s mobilizací a informováním probíhající v současné době v České republice. Hlavním cílem práce je tak přinést komplexní zhodnocení náhledů bezpečnostních expertů na tematiku hrozeb, jejich aktivit a ostatních probíhajících programů se zaměřením na hybridní hrozby.

Annotation

In this bachelor thesis is research primarily focusing on the perception of public mobilisation processes against hybrid threats within the Czech professional scene. Theoretical part of this bachelor thesis is mainly focusing on problematics of the concept, it's history and evolution, it's contemporary perception by scholars and security experts and it's connection to the society. The data for the research part of this thesis were acquired through the research interviews with the experts, scholars, security analysts and journalists who focus on the concept of hybrid threats within their work. The research goal is to bring reflection of the opinions of the Czech security experts about hybrid threats and the process of informing and mobilizing of the society against them. The research also helps to illustrate and describe the activities of the experts themselves in the process of informing and mobilizing of the society against hybrid threats in the Czech Republic. The main goal of the research is to bring complex evaluation of the perception and activities of the Czech security experts and also the perception of other programs which are focused on the hybrid threats.

Klíčová slova

Hybridní hrozby, veřejnost, mobilizace, informovanost, odborníci, společnost, Česká republika

Keywords

Hybrid threats, public, mobilisation, awareness, experts, society, Czech Republic

Title

Mobilisation of public against hybrid threats – The case of the Czech Republic

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Mgr. Vojtěchu Bahenskému bez jehož cenných rad, konstruktivní kritiky a lidského přístupu by tato práce nemohla vzniknout. Neméně dík pak patří všem účastníkům výzkumných rozhovorů, na jejichž vyjádřeních stojí celá výzkumná část práce. Zároveň bych rád poděkoval své rodině a přátelům za jejich neutuchající podporu a pomoc, když to bylo nejvíce třeba.

Obsah bakalářské práce

Úvod.....	10
1.1 Hybridní hrozby a veřejnost.....	12
1.1.1 Koncepce a přístupy k hybridním hrozbám.....	12
1.1.2 Schizma v přístupu k hybridním hrozbám.....	14
1.2 Role veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám.....	16
1.2.1 Hybridní hrozby a jejich napojení na společnost.....	16
1.2.3 Princip sociální rezilience	17
1.2.4 Celospolečenský přístup k řešení hybridních hrozeb	18
1.3 Přístup mezinárodních institucí a států k roli veřejnosti v obraně proti hybridnímu působení	20
1.3.1 Veřejnost v koncepci Evropské unie v obraně proti hybridním hrozbám	20
1.3.2 Finsko jako lídr v boji proti hybridním hrozbám v evropském prostoru.....	22
1.3.3 Shrnutí.....	23
1.4 Percepce hybridních hrozeb v České republice.....	23
1.4.1 Hybridní hrozby a české akademické prostředí.....	24
1.4.2 Hybridní hrozby a strategické dokumenty České republiky.....	25
2. Metodologie bakalářské práce.....	28
2.1 Výzkumné otázky.....	28
2.2 Zvolená výzkumná metoda	28
3. Výsledky výzkumných rozhovorů	30
3.1 Blok 1. Hybridní hrozby, role informovanosti a mobilizace v obraně proti nim.....	30
3.1.1. Vnímání hybridních hrozeb respondenty	30
3.1.2 Role informování a mobilizace veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám	32
3.1.3 Shrnutí bloku 1	34
3.2 Blok 2. Vnímání rizik spojených s hybridními hrozbami a přístupů k nim v České republice	34
3.2.1 Hybridní hrozby a jejich nebezpečnost pro Českou republiku	35
3.2.2 Dezinformace jako největší hrozba pro Českou republiku?	35
3.2.3 Další hrozby a rizika	36
3.2.4 Slabost institucí a systému jako hlavní problém v případě hybridních hrozeb.....	37
3.2.5 Debata o podceňování či přeceňování tématu hybridních hrozeb v České republice.....	37
3.2.6 Shrnutí bloku 2.....	39
3.3 Blok 3. Informovanost a způsoby informování české veřejnosti o hybridních hrozbách.....	40
3.3.1 Míra informovanosti české veřejnosti o hybridních hrozbách	40
3.3.2 Vhodné způsoby informování české veřejnosti o problematice hybridních hrozeb	41
3.3.3 Jaké informace by veřejnost o hybridních hrozbách měla vědět	43
3.3.4 Shrnutí bloku 3.....	44
3.4 Blok 4. Informační a mobilizační aktivity k hybridním hrozbám a role respondentů v tomto procesu	46
3.4.1 Vnímání vlastní role respondentů v informačním procesu.....	46
3.4.2 Zacielení aktivit odborné veřejnosti	47
3.4.3 Nejvýznamnější aktivity směřující k informování nebo mobilizaci obyvatelstva v oblasti hybridních hrozeb.....	48

3.4.3.1 Aktivity ze strany státu.....	48
3.4.3.2 Aktivity ze strany občanské společnosti.....	49
3.4.4 Celkové zhodnocení dopadů informačních a mobilizačních aktivit respondenty	51
3.4.5 Shrnutí bloku 4.....	52
Závěr	54
Užité zdroje:.....	57
Seznam bibliografických zdrojů:	57
Přímé citace z uskutečněných rozhovorů:	61
Seznam příloh	62
Příloha č. 1 Seznam respondentů	63
Příloha č. 2 Otázky kladené v rámci výzkumu.....	64

Úvod

Hybridní hrozby patří bezpochyby mezi nejvíce spletené bezpečnostní koncepty a byť jejich evoluce započala již před koncem první dekády 21. století, tak se začal koncept výrazněji akcentovat až po roce 2014, kdy vyvstaly otázky, zda se nejedná o strategii užitou Ruskem v krymském konfliktu. Koncept jako takový se následně dostal na výsluní, věnovala se mu média, nejvyšší političtí představitelé, akademici, bezpečnostní analytici i novináři. Zároveň ale úsvit tohoto konceptu vnesl do bezpečnostní debaty rozepře a rozvířil diskusi, převážně pak v akademickém prostředí, kde se koncept hybridních hrozeb dostal pod výraznou kritiku. Kriticky byla vnímána převážně jeho přílišná šířka a jeho nejasné hranice a vymezení, což brání jeho exaktnímu definování. V kontrastu s jeho celkovou mediální popularitou tak vzniká zajímavá dichotomie, kdy neexistuje konsensus v otázce, co to hybridní hrozby jsou, ale téma je zároveň médií i státními institucemi prezentováno jako možná bezpečnostní hrozba pro společnost a diskutují se možná opatření proti těmto nebezpečím. Z této debaty tak vyvstávají otázky, jaké názorové postoje zastávají k této problematice odborníci v České republice, jak vnímají hybridní hrozby jako celek a jak hodnotí mobilizační a informační procesy zaměřené právě proti hybridním hrozbám.

Cílem této práce je zmapovat názory a přesvědčení odborníků v tématice hybridních hrozeb a mobilizaci proti nim. Samotný výzkum tak může blíže popsat názory a přesvědčení české odborné scény a porovnat je. Práce čerpá data z výzkumných rozhovorů, které byly uskutečněny se 14 respondenty, kteří se zaměřují na tematiku bezpečnosti a hybridních hrozeb.

V rámci výzkumu byly definovány tři výzkumné otázky, na které se snaží práce odpovědět. První výzkumná otázka se zaměřuje na percepci významu informovanosti či mobilizace veřejnosti proti hybridním hrozbám odborníky a snaží se tak zjistit, jakou váhu odborníci těmto procesům v rámci obrany proti hybridním hrozbám přikládají. Druhá výzkumná otázka se pak snaží přinést odpověď na to, jakým způsobem oni sami k informování či mobilizaci veřejnosti přispívají a jak hodnotí jednotlivé aktivity probíhající v tomto směru v České republice. Tato otázka byla zvolena z důvodu, že může do výzkumu přivést celkové zhodnocení bezpečnostních aktivit a programů se zaměřením na hybridní hrozby v České republice. Třetí výzkumná otázka přímo navazuje na druhou otázku a klade si za cíl zjistit, jak respondenti reflektují dopady svých i dalších aktivit v oblasti informování a mobilizace proti hybridním hrozbám.

Pro začátek výzkumu bylo v první řadě nutné analyzovat odbornou literaturu a přístupy, které k problematice hybridních hrozeb a veřejnosti v současné době existují. Analýza literatury slouží k zasazení tématu do kontextu a zároveň slouží i k následnému porovnání s výroky českých odborníků, které byly získány v rámci výzkumu. Pro získání relevantních výzkumných dat bylo osloveno několik českých odborníků zaměřujících se na problematiku hybridních hrozeb. Dohromady bylo uskutečněno 14 rozhovorů, které byly se svolením respondentů zaznamenány pro pozdější analýzu. Každému z oslovených bylo položeno 10 otázek souvisejících s tematikou informovanosti a mobilizace proti hybridním hrozbám. Odpovědi respondentů na jednotlivé otázky pak byly porovnávány a přináší tak odpovědi na definované výzkumné otázky.

Práce je rozdělena do několika částí. V první se blíže zamýšlí nad samotným konceptem hybridních hrozeb, jeho současném vnímání v rámci akademické i institucionální sféry a přístupy, které k němu z hlediska veřejnosti lze zaujmout. Druhá pak analyzuje odpovědi respondentů z výzkumných rozhovorů, které jsou tematicky členěny do několika bloků podle otázek, které jim byly v rámci výzkumu položeny. V závěru pak práce shrnuje hlavní poznatky vyplývající z výzkumu a přináší další možnosti, jak případně výzkum rozšířit.

1.1 Hybridní hrozby a veřejnost

Úvodní část bakalářské práce se bude primárně zaměřovat na stručný popis hybridních hrozeb a jejich problematiky v průběhu 21. století. Nastíní vznik pojmu jako takového, jeho napojení na společnost a zároveň popíše vnímání tohoto konceptu v současné době. Dalším bodem kapitoly pak bude srovnání přístupů akademické sféry a oficiálních institucí, které se do určité míry liší a svými rozdílnými postoji k hybridním hrozbám debatu nepřibližují k celkovému konsensu.

1.1.1 Koncepce a přístupy k hybridním hrozbám

Při zkoumání hybridních hrozeb můžeme již po přečtení několika málo článků od různých autorů spatřit jistou nejednotnost v definicích, která jemně naznačuje, jaké spletnosti s sebou přináší koncept hybridních hrozeb. Nejednotnost mezi autory je patrná již z volby slov a užívání několika různých termínů a obrátů. Při bádání v rámci literatury se můžeme setkat s termíny: „hybridní válka“, „hybridní hrozby“ či „hybridní taktiky“. Tato terminologická fragmentace ale nakonec nebrání hlubšímu zkoumání hybridnosti konfliktů, jelikož při samotné reflexi termínů lze dojít k závěru, že rozdíly mezi nimi jsou marginální a názvy jsou užity a kombinovány v závislosti na kontextu. Zatímco termín „hybridní válka“ je užíván spíše v literatuře vztahující se k vysvětlení tohoto konceptu na případech válečných konfliktů, jako je tomu například u textů Franka Hoffmana či Renzové a Smithové, tak termín „hybridní hrozby“ je o poznání obsírnější a popisuje jednotlivé hrozby i mimo samotný válečný konflikt. V literatuře je tedy četnější, setkat se s ním lze v oficiálních dokumentech jako je například „*Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám*“, který vydala Evropská unie v roce 2016 či v koncepci NATO pro boj proti hybridním hrozbám z roku 2010. V zásadě ale autoři i v případě užití různých termínů popisují stejný bezpečnostní fenomén (Hoffman 2007, NATO 2010, Renz a Smith 2016, Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

Jedním z prvních autorů, který se povahou hybridních konfliktů zabýval, byl právě Frank Hoffman. Jeho koncepce hybridní války jako nového způsobu vedení boje patří k základním pilířům literatury, byť je již koncept v dnešní době výrazně upraven. Dle Hoffmana je hybridní válkou takový konflikt, kdy státní či nestátní aktér využívá veškerých dostupných taktik, ať už konvenčních či nekonvenčních tak, aby došlo k jejich synergickému efektu (Hoffman 2007, str. 8). Jako příklad nekonvenčních taktik udává například využití

terorismu, organizovaného zločinu či násilí, nebo naopak využití moderních zbraňových systémů a taktik (Hoffman 2007). Hlavní případ, na kterém své teorie Hoffman popisuje, je taktika Hizballáhu v boji proti Izraeli v roce 2006. Hizballáh dokázal efektivně využít guerillové války v kombinaci s užitím moderních odpalovacích zařízení a městské kriminální aktivity, díky kterým byl Izrael donucen k evakuaci některých měst a jeho velení muselo čelit pochybnostem o vlastních schopnostech (Hoffman 2007).

Hoffmanova teorie hybridní války byla ale působením času postupně doplňována a upravována. Zatímco Hoffman se primárně soustředil na využití silových taktik a guerillový boj, pozdější autoři teorii hybridních hrozeb doplnili o nové prvky a koncepty. Nové definice hybridních hrozeb se již nezaměřovaly v takové míře na samotný ozbrojený konflikt, ale na subversivní povahu hybridních taktik. V tomto případě by hybridní hrozby podle Biscopa mohly být definovány jako prostředek k udržování vnitřní nestability protivníka bez nutnosti aktivního nasazení vojenských jednotek (Biscop 2015). Toto napětí může být udržováno útoky na kybernetické sítě, narušováním vzdušného prostoru protivníka a jeho teritoriálních vod, peněžní motivací politických představitelů či propagandou a ekonomickými pákami (Biscop 2015, str. 1).

Novým úsvitem konceptu hybridních hrozeb se stal rok 2014, kdy Rusko anektovalo Krym. Termíny hybridní válka či hybridní hrozba se staly jakýmsi univerzalistickým pojmenováním kombinace ruských taktik, které Rusko využilo při anexi Krymu a následně podpoře separatistických hnutí v oblasti Donbasu. Rusko dokázalo přímočaře a zároveň skrytě využít jak speciálních jednotek, tak i operací v kybernetickém prostoru k šíření dezinformací a propagandy. Tyto taktiky následně byly označeny za „hybridní“ i bývalým sekretářem NATO Andersem Rasmussenem, což přispělo k dalšímu rozvíření diskuse ohledně hybridních hrozeb a jejich potenciální nebezpečnosti (Wither 2016).

Mezi nejaktuálnější definice lze zařadit definici formulovanou ve strategických dokumentech Evropské unie. Hybridní hrozby jsou zde definovány jako kombinace donucovacích a subversivních taktik za užití konvenčních či nekonvenčních metod, kterými mohou být metody diplomatické, technologické, vojenské či ekonomické. Tato strategie může být dle definice aplikována jak státním, tak nestátním aktérem a jejím hlavním cílem je zůstat před hranicí, při jejímž překročení by mohlo dojít k vojenské reakci napadeného cíle vůči agresorovi (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

1.1.2 Schizma v přístupu k hybridním hrozbám

Současná situace v přístupu k hybridním hrozbám by se dala nazvat téměř schizofrenní. Po krymské okupaci v roce 2014 se totiž začal názorově oddělovat akademický proud, který si ve většině případů udržuje v přístupu ke konceptu hybridních hrozeb vědecký odstup, od státních institucí a veřejných organizací, které začaly hybridní hrozby posuzovat jako vážné nebezpečí.

Články renomovaných autorů jako jsou například ty od Bettiny Renzové, Charapa či Biscopa zdůrazňují nedokonalost konceptu hybridních hrozeb, a tudíž složitost jeho aplikace na konkrétní případy. Koncept hybridní války bývá posuzován jako taktika zaručující snadné vítězství, tak jako se tomu stalo při anexi Krymu, ale není schopen reflektovat souhru veškerých okolností, které Rusku pomohly zajistit vítězství – jako například geografickou blízkost, ruskou menšinu, vojenskou převahu atp. (Biscop 2015, Charap, 2015, Renz a Smith 2016). Dalším pádným argumentem, který z akademického prostředí zaznívá je, že válka a hrozby by měly být brány tak, jaké ze své podstaty vždy byly – tedy kombinací různých hrozeb a užití síly k dosažení politických cílů. Vznik nových bojišť, jako je třeba to kybernetické, je naopak dán podstatou dnešní doby a rozšiřuje tradiční vojenské možnosti. Snaha o definování nové všeobjímající taktiky, tedy té hybridní, se pak stává zbytečnou, jelikož z ní vyplývá, že každá válka by byla vedena hybridně (Puyvellde 2015). Tato myšlenka defacto navazuje na historickou kritiku konceptu, kdy odpůrci revolučnosti hybridních taktik tvrdí, že většina konfliktů a válek od Peloponéské, až po Garibaldiho tažení jižní Itálie, vykazuje prvky hybridnosti (Marcuzzi 2018). Tato argumentace poukazuje na určitou absurdnost a mezery, které koncept hybridity hrozeb provází, jelikož takto bychom jakýkoliv konflikt či válku mohli označit názvem „hybridní“.

Naopak v politických kruzích a v rámci mezinárodních institucí se diskuse ubírá odlišným směrem. Po okupaci Krymu začala tematika hybridních hrozeb dostávat více prostoru v informačních kanálech a diskusích, převážně pak v souvislosti s Ruskem. Ze společenského hlediska začaly hybridní hrozby působit o mnoho bezprostřednějším a vážnějším dojmem, než tomu bylo kdy dříve, a tak začal být koncept výrazněji reflektován v rámci politického spektra. Hybridní hrozby se staly celosvětovým strašákem a snaha o jejich definování a vybudování obranné koncepce proti nim se týkala velké většiny mezinárodních politických institucí včetně Evropské unie, která začala možná rizika vyplývající z hybridních hrozeb výrazněji reflektovat v roce 2016 ve své koncepci pro boj s hybridními hrozbami. V tomto dokumentu se lze ovšem setkat s myšlenkou, že samotná definice konceptu by

vzhledem k měnící se povaze hybridních taktik měla zůstat flexibilní (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016). Takovéto tvrzení můžeme považovat za jeden z vypovídajících ukazatelů o rozporu v přístupech akademické sféry a vládních institucí, kdy v akademické sféře je definiční mnohoznačnost pojmu považována za jeden ze zásadních problémů.

Severoatlantická aliance naopak začala možné nové pojetí válečných a vlivových operací analyzovat mnohem dříve, detailněji se hybridními hrozbami zabývala již v roce 2010 – tedy ve velkém předstihu před konfliktem na Krymu – ve své zprávě o hybridních hrozbách. Zpráva mimo jiné popisuje hybridní hrozby jako možnou kombinaci smrtících i nesmrtících prostředků, užití chemických, biologických a nukleárních zbraní, terorismu, kriminality, špionáže a kybernetických operací. Tyto taktiky mohou být zároveň podporovány informačními operacemi (NATO 2010, str. 3).

Západní společnost se tak v důsledku hysterie kolem hybridních hrozeb dostala do paradoxní situace, kdy oficiální orgány ani akademická sféra nejsou schopny dojít ke konsensu ohledně toho, co hybridní hrozby jsou, ale souběžně vznikají programy a instituce, které mají za úkol proti těmto taktikám bojovat a předcházet jim. Jako jeden z příkladů můžeme uvést Evropské centrum excelence pro boj s hybridními hrozbami, které vzniklo pod záštitou Evropské unie v roce 2017 (www.hybridcoe.fi, nedatováno). Podobně je na tom i Česká republika, kde bylo v roce 2016 na základě doporučení Auditů národní bezpečnosti vytvořeno Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, které spadá pod Ministerstvo vnitra (www.mvcr.cz 2019).

Současný stav diskuse o tématu hybridních hrozeb je tedy spíše nepřehledným. Máme k dispozici několik odlišných definic, jejichž rozdílnost nás bohužel k pochopení hybridnosti hrozeb neposouvá blíže. Dostali jsme se do fáze, kdy státy vytváří strategie proti něčemu, čehož definice se variují a proměňují a zároveň neexistuje v uchopení této problematiky jednoznačná expertní shoda, což může vytvářet zdání, že se nacházíme ve slepé uličce. V samotné evoluci definic se tak lze „odrazit“ od prvotní Hoffmanovy koncepce, kdy byla „hybridní válka“ považována za moderní bojovou taktiku aplikovanou Hizballáhem, přes definici NATO z roku 2010, která do spektra hrozeb přidává i biologické a jaderné zbraně, až po „krymský“ přístup, kdy byly hybridní hrozby identifikovány jako univerzální taktika Ruské federace proti Západu, což bylo mnoha autory následně kritizováno (Hoffman 2007, NATO 2010). Jako jednu z aktuálnějších definic můžeme označit definici Evropské unie, která popisuje hybridní hrozby jako: „*soubor různých nátlakových a podvrtných činností a*

konvenčních i nekonvenčních metod (např. diplomatických, vojenských, ekonomických a technologických), které mohou různí státní i nestátní aktéři koordinovaným způsobem využívat k tomu, aby dosáhli konkrétních cílů, aniž by formálně vyhlásili válku.“ (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016, str. 2). Její šířka je právě ale jednou z věcí, která zúžení konceptu neusnadňuje. V případě hybridních hrozeb tedy pravděpodobně ukáže až čas, zda se jedná o koncept prakticky aplikovatelný v realitě bezpečnostního prostředí.

1.2 Role veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám

Hybridní hrozby dnes patří k nejvíce diskutovaným konceptům současného světa bezpečnosti. Jejich bezprostřednost a zároveň jejich obtížná zachytitelnost z nich činí šedou eminenci v současném vnímání světové bezpečnosti. Samotná složitost konceptu vychází ze skutečnosti, že postihuje velké množství sociálních, politických i vojenských dimenzí, které se mohou libovolně variovat a prolínat. Tato práce je nicméně v první řadě zaměřena na společenskou dimenzi hybridních hrozeb a na vnímání role veřejnosti v obraně proti nim – pokládá si otázky, zda hraje zapojení veřejnosti roli a jaké názory v této problematice v současnosti panují v rámci odborné obce. Tato kapitola bude rozčleněna do několika samostatných podkapitol, které se budou věnovat jednotlivým společenským aspektům vztahujícím se k hybridním hrozbám a následně se bude snažit o průnik jednotlivých závěrů.

1.2.1 Hybridní hrozby a jejich napojení na společnost

V první řadě je důležité si při studiu této problematiky říct, jakým způsobem hybridní hrozby souvisí se společností – veřejností, a jakým způsobem ji ohrožují. Odborná literatura tvrdí, že se hybridní hrozby jako takové zaměřují na široké pole oblastí. Nejzákladnější dělení dimenzí, na které hybridní taktiky cílí, jsou dimenze politická, sociální – tedy společenská –, ekonomická, vojenská a v dnešní době i čím dál tím častěji skloňovaná kybernetická (Johnson 2017). Hybridní hrozby jako takové se ale nesmírně rozvětvují a jejich modus operandi by se tedy neměl zužovat pouze na tyto oblasti. Cílem hybridního působení je tedy postihnout a různými způsoby a taktikami destabilizovat jednotlivé vitální oblasti fungování státu (Johnson 2017). Hybridní kampaně se v prvotních fázích snaží zaměřit na jednotlivé slabiny daného subjektu, které využijí jakožto silový bod pro subversivní akce. Je nutné zdůraznit, že jednotlivé trhliny v systému si každá společnost vytváří sama. Jako příklad lze uvést prezidentské volby v USA, které vytvořily silně fragmentované voličské spektrum, které se tím stalo náchylné k hybridnímu ovlivňování například skrze dezinformační a

propagandistické kampaně (Treverton et al. 2018).

Důležitým aspektem, který propojuje společnost a hybridní vedení boje, jsou pak současné globalizační trendy a propojení skrze sociální sítě. Na první pohled se může zdát, že celosvětové propojení skrze informační sítě jedince spojuje a vytváří propojenější systém. To je sice určitě odraz reálného stavu, nicméně když kriticky zhodnotíme současné trendy, tak můžeme dojít k závěru, že naopak přispívají k atomizované společnosti – na sítích se vytváří sociální bubliny a vyloučené skupiny, které mohou být využity jako jedna z hybridních zbraní (Treverton et al. 2018). Velmi zjednodušeně řečeno mohou tedy hybridní hrozby cílit na celé spektrum společenských dimenzí, které následně mohou využít k pomalému a velmi těžko detekovatelnému rozvracení veškerých funkčních oblastí daného cíle. Hybridní hrozby by se tedy daly přirovnat k viru, který využije slabiny v imunitním systému a následně pronikne do důležitých orgánů, čímž naruší funkčnost celého aparátu.

1.2.3 Princip sociální rezilience

Jednou z nejvíce zmiňovaných koncepcí v rámci literatury o hybridních hrozbách a společnosti je princip „sociální rezilience“. Abychom tento koncept dokázali rozklíčovat ve všech souvislostech, je nezbytné si připomenout, že až do nedávné doby byla vždy zdůrazňována role armády a vojenské připravenosti, jakožto hlavního obranného prostředku státu (Monov a Karev 2018). V kontextu hybridních hrozeb se ale vojenský přístup k řešení nových problematik začíná upouštět, jelikož se hybridní hrozby neomezují pouze na vojenské operační aspekty, ale právě i na společnost a její sociální nestabilitu či na vnitřní demografické problémy. Hlavní slabinou vojenského přístupu ke konfliktům je, že potřebuje mít jasně definovaného nepřítele, popřípadě pak spojence – to ale leckdy v případě hybridních hrozeb není možné, jelikož operují na hranici viditelnosti a často cílí mimo vojenskou operační dimenzi (Monov a Karev 2018).

Právě z důvodu, že hybridní hrozby mohou zacílit na společnost, na základní pilíř funkčního státu, začal vznikat v rámci akademické sféry koncept sociální rezilience, tedy snaha o určení klíčových oblastí, které jsou důležité pro přežití společnosti, a které by měly být v rámci veřejnosti chráněny. Odolnost široké veřejnosti tedy začíná být považována jako jeden z klíčových aspektů v odrazení potencionálního útočníka, který by mohl využít hybridních taktik k prosazování vlastních zájmů v daném státě či společnosti (Yanakiev et al. 2018). Aby byla společnost schopna odolat jednotlivým hrozbám, je důležité, aby dokázala funkčně využít tři elementů společenské rezilience. Prvním z nich je schopnost překonat

jednotlivé překážky, druhým je pak schopnost přizpůsobit se a třetím je schopnost transformovat se. V případě krize, například tedy v situaci, kdy je stát napaden agresorem využívajícím hybridních taktik, je důležité, aby si společnost zachovala ve všech těchto dimenzích svoji operační funkčnost, popřípadě byla schopna jednotlivé trhliny zacelit (Yanakiev et al. 2018).

Samotní občané by měli být v rámci budování sociální rezilience dobře informováni o možných rizicích, které hybridní hrozby přináší a jak se v takových situacích zachovat. Důsledné informování může sloužit jakožto obranný val proti šíření propagandy a může napomoci prevenci radikalizace. Aby mohla být společnost dostatečně odolná, je tedy nutné zajistit její fungování i za časů krize a podpořit odolnost jejích vitálních systémů – soudržnost a jednotu, funkční vládu a ekonomický systém (Nikolov 2018). Právě odolná společnost vůči hybridním taktikám může přispět k tomu, aby od nich útočníci úplně upustili, jelikož jejich efektivita by již nebyla tak vysoká (Lasconjarias 2017).

1.2.4 Celospolečenský přístup k řešení hybridních hrozeb

Jednou z možností, jak učinit systém odolným, je přijetí takzvaného celospolečenského přístupu. Z podstaty hybridních hrozeb vyplývá, že jedním z jejich cílů může být narušení důvěry veřejnosti ve státní aparát a jeho fungování, což může vést k jeho rozvratu (Thiele 2016). Jednou z koncepcí, která by měla tato rizika co nejvíce minimalizovat, je takzvaná celospolečenská koncepce. Společnost jako takovou si totiž nelze představit jako jednotně fungující organismus, ale spíš jako heterogenní systém, jehož součásti jsou různými vazbami spojeny a mezi sebou více či méně podřízeny. Pokud začneme společnost vnímat jako řetěz, jehož články jsou na sobě více či méně závislé, dojdeme ke zjištění, že významnější narušení jednoho jediného článku může mít fatální důsledky pro funkčnost celého systému.

Koncepce celospolečenského přístupu spočívá ve vzájemné spolupráci všech složek společnosti. Říká tedy, že budování odolnosti proti hybridním hrozbám by nemělo být výhradně v gesci státního aparátu, armády a tajných služeb, ale mělo by se řešit v rámci celého řetězu, tedy včetně veřejnosti a soukromého sektoru (Cederberg a Eronen 2015).

Aby mohl tento systém efektivně fungovat, je ovšem nutné zefektivnit s tím související procesy a jejich koordinaci. V literatuře je akcentována převážně nutnost propojenosti jednotlivých článků řetězu společnosti, informační otevřenost a nutnost silného politického vedení. Právě díky silnému politickému vedení může být těchto změn dosaženo.

Prvotním cílem, na který by se měla společnost soustředit, je samotná identifikace jejích slabin. Obrana jako taková by totiž neměla stát pouze na armádě, ale na všech složkách společnosti, a tak je nutné reflektovat trhliny v jednotlivých společenských segmentech (Cederberg a Eronen 2015). Další podmínkou nutnou pro fungování tohoto systému je vybudování účinné komunikační struktury v rámci jednotlivých institucí, ale i směrem k veřejnosti. Pochopitelné informování směrem k veřejnosti totiž napomůže k celkovému lepšímu pochopení situace veřejností a může napomoci samotnému zlepšení obranyschopnosti společnosti (Cederberg a Eronen 2015).

Informační aktivity by se nicméně neměly v rámci celospolečenského přístupu zaměřovat pouze na podstatu problematiky hybridních hrozeb, ale i na to, jak se v případě nenadálé krizové situace zachovat – tedy vybavit občany kompetencemi, aby následně dokázali na danou situaci zareagovat (Nikolov 2018). Právě zapojení veřejnosti a budování civilní připravenosti je jedním z klíčových bodů této koncepce. Kvalitní informování veřejnosti o možných rizicích a touto cestou i budování důvěry může následně velmi usnadnit případné vojenské operace a jejich průběh (Lasconjarias 2017). Podle odborné literatury je v rámci informačního procesu také nezbytně nutné, aby byla veřejnost o hybridních hrozbách informována skrze důvěryhodná média a věděla, co hybridní hrozby jsou a jaká s sebou přinášejí rizika pro společnost. Opomíjen by ale neměl být ani vzdělávací systém, který by měl být přizpůsoben 21. století a neměla by v něm tedy chybět výuka mediální gramotnosti, která může napomoci k odolnější veřejnosti proti dezinformacím a fake news (Segers a Eronen 2017).

Celospolečenský přístup tak tvoří rozsáhlou mozaiku jednotlivých kroků, které je do systému nutné integrovat. Autoři literatury tento přístup vnímají jako posílení propojení jednotlivých společenských složek, které tak vytvoří komplexní obranný val vůči hybridním hrozbám. Lze říci, že tento systém bojuje proti komplexnosti hybridních taktik svoji vlastní komplexitou. Ze zdrojů týkajících se této problematiky vyplývá, že akademická obec a odborníci věnující se tématice hybridních hrozeb a jejich předcházení, jsou v otázkách prevence hybridních hrozeb zajedno. V literatuře se nevyskytují významnější rozpory a jako hlavní nástroje v obraně proti hybridním taktikám jsou považovány budování silné a odolné společnosti, která dokáže odolat tlaku hybridních aktérů bez nutnosti zapojení armády, v kombinaci s celospolečenským přístupem, kdy jsou do budování odolnosti zapojeny všechny složky společnosti, které spolu vedou vzájemný dialog. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry toto přesvědčení potvrzují strategie významných institucí jako je Evropská unie,

popřípadě jak se liší od přístupu akademické sféry.

1.3 Přístup mezinárodních institucí a států k roli veřejnosti v obraně proti hybridnímu působení

Akademický pohled na roli veřejnosti je bezesporu důležitý, ale pro komplexní pochopení dané problematiky je nutné zhodnotit koncepce a strategie, které zaujímají jednotliví aktéři mezinárodního prostoru. Mezi hlavní aktéry, kteří se hybridními hrozbami v současné době zabývají patrně nejvíce, můžeme zařadit Evropskou unii, ale nemůžeme opomíjet i jednotlivé státy, tedy například Finsko, které má v současné době velmi rozvinutý aparát obrany proti hybridním hrozbám.

1.3.1 Veřejnost v koncepci Evropské unie v obraně proti hybridním hrozbám

Evropská unie patří bezesporu k hlavním politickým aktérům v evropském prostoru a též může být považována jako jedna z protivah ruského vlivu. Evropská unie vnímá hybridní hrozby jako jedno z nejaktuálnějších nebezpečí, které může zasáhnout jednotlivé členy a následně disruptivně působit na celou unii. Teprve ale v letech 2015-2016 se začaly konat výraznější preventivní kroky, které měly šíření tohoto bezpečnostního fenoménu zabránit. Právě v tomto roce Evropská unie vydala dokument „*Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám*“¹, který obsahoval 22 věcných bodů, které formou doporučení vysvětlovaly, jaký přístup by měly členské státy zvolit v oblasti problematiky hybridních hrozeb (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

Z dokumentu je patrný postoj Evropské unie k hybridním aktivitám, které považuje za jednu z hlavních hrozeb pro své pevně zakotvené hodnoty, jakými jsou demokratické zřízení a liberální smýšlení. Jako hlavní slabina celého systému Evropské unie jsou zmíněny specifické trhliny v systémech členských států. Evropská unie samozřejmě zaštiťuje jednotlivé členy, nicméně podmínky ve členských státech jsou v závislosti na místních okolnostech do určité míry odlišné. Hlavním cílem jednotlivých členů by tedy měla být lokalizace místních trhlin a mezer v jejich politickém, ale i společenském nastavení a snaha o jejich nápravu. Dalším krokem by pak měla být snaha o celkové zlepšení koordinace vzájemné spolupráce a větší efektivita v poskytování informací, jelikož ty hrají dle Evropské unie v boji proti hybridnímu působení klíčovou roli (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

¹ V angličtině „Joint Framework on countering hybrid threats: a European Union response“

Jednotlivé kroky definované v tomto dokumentu tvoří právě celospolečenský přístup, který je v případě obrany proti hybridním hrozbám akcentován vícero odborníky. Zvláštní důležitost je pak v dokumentu přikládána vzniku Centra Excellence, což je organizace tvořená experty na tematiku hybridních hrozeb. (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

Tematika veřejnosti a společnosti je ale v tomto dokumentu naznačena jen velmi vágně a povrchně. Je zde zmíněna nutnost propojovat soukromou a veřejnou sféru, zlepšit spolupráci jednotlivých odvětví v rámci celého aparátu unie a lépe komunikovat s veřejností na sociálních sítích. Dokument tuto tematiku nicméně výrazně upozaduje například oproti tematice ochrany infrastruktury, byť se i podle narativu samotného dokumentu jedná o jednu z klíčových oblastí v boji proti hybridním hrozbám (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016).

Dalším dokumentem, který se problematice hybridních hrozeb a Evropské unie věnuje, je bezpečnostní analýza „*Protecting Europe: The EU's response to hybrid threats*“ vydaná institutem pro bezpečnostní studia EU. Ta se již tematice veřejnosti věnuje mnohem obsírněji a detailněji. Jako hlavní riziko, které souvisí právě se společností, je zde identifikována ztráta důvěry veřejnosti ve státní instituce, která by následně mohla přerůst v nepokoje. Jedním z hlavních prostředků, který má za úkol rozdělovat společnost a zasévat pochybnost, jsou dle tohoto dokumentu dezinformace (Fiott a Parkes 2019). V dnešní době elektronického propojení celého světa a všech společenských odvětví je velmi jednoduché a nenákladné je rozšířit. Na druhou stranu je zde naprosto správně řečeno, že dezinformační kampaně samy o sobě pravděpodobně nedokáží změnit lidské chování a veřejné vnímání, jelikož k tomu jsou potřebné ideální podmínky v podobě psychologického a ideologického nastavení dané společnosti. Dle posledních výzkumů navíc v současné době více než 54% obyvatel Evropské unie nedůvěřuje zprávám ze sociálních sítí. Potence dezinformačních kampaní se i díky této skutečnosti výrazně snižuje a omezuje. I tak by nicméně nemělo být riziko z nich vyplývající zlehčováno a obrana proti nim by měla být založena na uvědomělé společnosti, jejíž odolnost se proti těmto vlivům může posilovat postupným zvyšováním mediální gramotnosti (Fiott a Parkes 2019).

1.3.2 Finsko jako lídr v boji proti hybridním hrozbám v evropském prostoru

Finsko patří v případě hybridních hrozeb ke státům, které jejich přítomnost reflektují a snaží se přijít s vlastní obrannou koncepcí. Vypěstlost finské bezpečnostní politiky lze ilustrovat na jejím vnitřním přístupu. Hybridní hrozby reflektují i na úrovni měst, což dokazuje kupříkladu bezpečnostní analýza „*Helsinki in the era of hybrid threats*“ (Harjanne et al. 2018). Tématika společnosti je v přístupu Finska k hybridním hrozbám brána velmi vážně a lze ji považovat za mnohem obsírněji popsanou než v případě koncepce Evropské unie. Důvěra společnosti v lokální a státní instituce je považována za jeden z klíčů, který může významnou měrou ovlivnit bezpečnostní situaci ve státě. Její vychýlení může patřit mezi hlavní cíle hybridních agresorů. Dalším významným cílem jsou pak dle Finů minority a sociálně vyloučené skupiny, jejichž důležitost by neměla být podceňována, jelikož mohou posloužit jakožto podhoubí pro radikalizační tendence a eskalaci napětí ve společnosti. Prevencí těchto rizik je budování zdravé, co nejjednodušší společnosti, která dokáže ve své odlišnosti držet pospolu a vzájemně se respektovat. Aby bylo možné implementovat takovýto celospolečenský přístup, je v první řadě nutné transformovat vzdělávací systém. Ten by měl produkovat mediálně gramotné, společensky odpovědné jedince, kteří dokáží uvažovat v celospolečenském kontextu. Celkově z přístupu Finska vyplývá, že veřejnost je v případě hybridního vměšování jedním z hlavních cílů a zároveň jeden z primárních pilířů, na kterém stojí obranná linie (Harjanne et al. 2018).

Při reflexi obou koncepcí, jak evropské, tak finské, vyplývá, že vedoucím trendem v boji proti hybridnímu vměšování je komplexní celospolečenský přístup, kdy je nutné v rámci obranné strategie zohlednit veškeré společenské dimenze a jejich propojení. Tento přístup tak koresponduje se současnou percepcí tohoto tématu autory odborné literatury, kteří jsou celospolečenské koncepci nakloněni. Vzájemná institucionální spolupráce je zdůrazněna prakticky ve všech analýzách a strategických dokumentech, nehledě na to, jestli se jedná o koncepci celoevropskou či Finskou.

Evropská unie v současné době soustředí svoji pozornost na prohloubení spolupráce se Severoatlantickou aliancí. Hybridní hrozby se staly významnou agendou v rámci Severoatlantické aliance, zvláště v roce 2014 během krymského konfliktu. V roce 2016 pak byly označeny za jedno z hlavních témat pro společnou spolupráci NATO a Evropské unie. Jedním z klíčových prvků této kooperace se stalo centrum Excellence, které se specializuje právě na boj proti hybridním hrozbám a poskytuje odborné informace jak Evropské unii, tak NATO (Hagelstam 2018).

V rámci tématu role veřejnosti je ovšem z jednotlivých dokumentů viditelné, že dochází teprve k postupnému uvědomění, jak důležitým faktorem z hlediska obrany proti hybridním hrozbám společnost může být. Články se tematikou společností sice zabývají, koncepce Evropské unie ale relativně povrchně a více prostoru se dostává kupříkladu analýzám zabezpečení infrastruktury.

1.3.3 Shrnutí

Literatura téma veřejnosti jako takové neopomíjí, pro zjištění relevantních informací je ovšem nezbytné číst mezi řádky a spojovat k sobě jednotlivé informace. Majoritní část textů zdůrazňuje důležitost veřejnosti v případě obrany proti hybridnímu působení, ale samotné téma rozvíjejí jen velmi povrchně a vágně. V rámci tématu obrany proti hybridnímu působení se můžeme de facto setkat se dvěma přístupy, k jejichž funkčnosti je ale nutná jejich vzájemná propojenost. Jedná se o principy sociální rezilience – budování odolné společnosti – a celospolečenského přístupu, tedy aby do upevňování obrany byly zapojeny veškeré složky, které se v systému nacházejí – politické spektrum, soukromá sféra, veřejnost. Zapojení veřejnosti je právě jeden z klíčů, aby tento přístup mohl být funkčním mechanismem, jelikož správně informovaná společnost může výrazně upevnit defenzivní procesy proti hybridním hrozbám. Oficiální dokumenty a přístupy států a organizací se od těch akademických přespříliš neliší, různými způsoby zdůrazňují důležitost obou přístupů. Z hlediska obsahu se ale mnohem více soustřeďují na technické stránky fungování systému, jakými jsou například ochrana infrastruktury či kybernetického prostoru. Reflexí jak postoje akademické sféry, tak i oficiálních dokumentů lze vyvodit závěry, že veřejnost je jednou ze širších složek obranného mechanismus státního aparátu a mělo by se k ní takto i přistupovat.

1.4 Percepce hybridních hrozeb v České republice

Tato kapitola úvodní části práce se zaměří na vnímání hybridních hrozeb v českém prostředí. Pro získání ucelené představy je v tomto případě nejvhodnější zaměřit se na diskusi o hybridních hrozbách v akademické sféře, četnost konceptu ve strategických dokumentech České republiky, vnímání hybridních hrozeb tajnými službami a též neopomenout ani úřady a instituce, které se speciálně zaměřují na monitoring a boj s hybridními hrozbami.

1.4.1 Hybridní hrozby a české akademické prostředí

V první řadě je nutné zdůraznit, že akademická debata o konceptu Hybridních hrozeb v České republice, je v porovnání s těmi, které probíhají v zahraničí, pouze malou kapičkou v rozlehlém bezpečnostním prostředí. Není tedy ničím překvapivé, že prvotní fragmenty a náznaky diskuse o tématice hybridních hrozeb se začaly vyskytovat až okolo roku 2010. Jedním z prvních článků, který o tématice hybridních hrozeb pojednával, byl článek „*Kritický pohled na koncept hybridních válek*“ Pavla Zůny, který se hlouběji věnoval analýze Hoffmanovského pohledu na hybridní válku a jejím aspektům (Zůna 2010).

Tématice hybridních taktik se v tuzemské akademické sféře dostalo o něco větší pozornosti po ruské anexi Krymu. V roce 2014 vyšel článek Petra Zelenky, který se věnuje přímo ruskému ataku proti Ukrajině. Článek nese název „*Je konflikt na Ukrajině hybridní válkou?*“ a de facto se jedná o kritiku nejednoznačnosti a mlhavosti konceptu hybridních konfliktů, kdy Zelenka tvrdí, že každý, kdo chce válčit efektivně, využije asymetrických prostředků a pák – stejně tak jako Rusové na Ukrajině (Zelenka 2014).

Samotnému konceptu se obsírněji věnoval i Stojar, který se primárně soustředil na vývoj a evoluci konceptu hybridní války ve svém článku „*Vývoj a proměna konceptu hybridní války*“ (Stojar 2017). Dalšími výraznějšími autory, kteří se v tuzemsku alespoň částečně věnovali tématice hybridních hrozeb jsou pak například Miroslav Mareš, který se hybridním hrozbám věnuje ve svém díle „*Od subkulturních uskupení až k aktérům hybridní války: současné trendy v konfliktech ve východní Evropě*“ (Mareš 2016). Podtématem hybridního využívání kyber prostoru se pak detailně věnuje Nikola Schmidt ve své práci „*Ani konvenční válka, ani kyberválka, ale dlouhodobá a tichá válka hybridní*“ (Schmidt 2015).

Samotný vývoj od roku 2010 byl velmi pozvolný, v prvotní fázi bylo téma hybridních hrozeb velmi okrajové a nevýrazné. Teprve v roce 2014 bylo „oživené“ vzhledem k ruské anexi Krymu (Daniel a Eberle 2018). Diskuse v rámci literatury českého akademického prostředí v případě konceptu hybridních hrozeb lze v současné době vzhledem k jejím narativům označit za rezervovanou. Nezanedbatelné množství českých autorů jako je například Stojar, Zůna či Bahenský vnímá v případě hybridních hrozeb značné konceptuální nedostatky a nedokonalosti, které brání akademickému přijetí konceptu (Zůna 2015, Stojar 2017, Bahenský 2018). Vzhledem k vývoji konceptu a jeho stále častějšímu výskytu v médiích ale i v dokumentech oficiálních institucí je nicméně možné, že dojde k ještě většímu rozvíření současné debaty o hybridních hrozbách v českém expertním prostředí.

1.4.2 Hybridní hrozby a strategické dokumenty České republiky

Významnější reflexi hybridních hrozeb můžeme ve strategických dokumentech České republiky spatřit po roce 2014, tedy po anexi Krymu. Tématika hybridních hrozeb se po této události objevila v široké plejádě bezpečnostních analýz, ať se jednalo o dokumenty ministerstev či tajných služeb. Studium těchto dokumentů lze tedy relativně snadno zjistit, kdy začalo toto téma ve státní sféře a resortu obrany nabývat na důležitosti a vážnosti.

Jedním z prvních dokumentů, který explicitně operoval s tematikou hybridnosti hrozeb, byla tzv. „*Bezpečnostní strategie České republiky*“ vydaná Ministerstvem zahraničních věcí za funkčního období premiéra Sobotky. Tento dokument tematiku hybridních hrozeb ale stále zmiňuje poněkud vágně a vzhledem k jeho rozsahu nedostávají hybridní hrozby příliš prostoru. Je zde ovšem již naznačeno, že některé hrozby mohou mít asymetrický či subversivní charakter, a tak mohou představovat potenciální hrozbu pro bezpečnost státu (Bezpečnostní strategie České republiky 2015). Podobné znění má i Audit národní bezpečnosti vydaný v roce 2016, který se ale již problematice věnuje mnohem detailněji. Hybridní hrozby jsou zde uvedeny jakožto samostatná kategorie a dokument nepozbývá doporučení a strategie pro boj s hybridními aktéry. Definice hybridních hrozeb se v Auditě příliš neodlišuje od nejčastěji používaných definic, koncept je zde popsán jako subversivní působení státního či nestátního aktéra na hranici detekovatelnosti s cílem prosazení vlastních zájmů (Audit národní bezpečnosti 2016).

Vývoj rétoriky k tématice hybridních hrozeb v českém prostředí je možné ukázat i na viditelných změnách ve formulaci ve výročních zprávách Bezpečnostní informační služby České republiky. Ve výroční zprávě 2014 se BIS této problematice explicitně nevěnuje, ani zde nelze najít příbuzná slova, která se v souvislosti s hybridními hrozbami často vyskytují, jako například „asymetrický“ či „subversivní“. Můžeme zde ale nalézt zmíněné jednotlivé fragmenty, které do kategorie hybridních hrozeb lze zařadit, jako je například šíření propagandy a dezinformací či kybernetické útoky (Výroční zpráva BIS 2015). Ke změně rétoriky ale dochází v později vydaných dokumentech. Výroční zpráva za rok 2016 již explicitně hovoří o hybridních hrozbách, převážně pak souvisejících s ruskými operacemi na českém území (Výroční zpráva BIS 2017).

Téma hybridních hrozeb ale není opomíjeno ani Ministerstvem obrany. Koncept je například reflektován v rámci dokumentu *Dlouhodobý výhled pro obranu 2035*, který hybridní hrozby považuje za jednu z největších hrozeb pro NATO i Evropskou unii a

predikuje nárůst komplexity bezpečnostního prostředí a větší důraz nepřátel na využití hybridních prostředků – svým narativem o komplexitě hrozeb tak zaujímá velmi podobný postoj jako bezpečnostní rámec Evropské unie. Zároveň tento dokument apeluje, že hybridní hrozby nesmějí být vojenským sektorem brány na lehkou váhu (Dlouhodobý výhled pro Obranu 2035 2019).

Při reflexi dokumentů oficiálních institucí ČR tedy lze tvrdit, že tyto instituce začaly s konceptem hybridních hrozeb pracovat až po roce 2014, tedy po okupaci Krymu. Do té doby se hybridními hrozbami explicitně nezabývaly. Co se týče jejich definic konceptu, tak nijak nevybočují z nastavených konvencí a ve všech dokumentech, kde jsou hybridní hrozby zmíněny, můžeme spatřit kombinaci definice Hoffmanovské s definicemi, které začaly být aktuální po anexi Krymu. Vzhledem k trendu, kdy se koncept hybridnosti hrozeb objevuje v oficiálních dokumentech stále častěji, můžeme očekávat, že tomu nebude jinak ani v příštích letech.

Krom strategických dokumentů existuje v Česku vícero institucí, které se zaměřují na boj s hybridními hrozbami. Důležitým článkem řetězu obrany proti hybridním hrozbám v České republice se stalo Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, které spadá pod resort Ministerstva vnitra a bylo zřízeno roku 2017 na základě doporučení Auditů národní bezpečnosti. Hlavním cílem tohoto odboru je monitorování a zachytávání možných hybridních forem boje, které by mohly ohrozit bezpečnost České republiky – jedná se například o dezinformace, teroristické operace, šíření zahraniční propagandy a další formy hybridních operací (mver.cz 2019). Vznik centra jako takového ale přinesl i kontroverze a rozproudil relativně rozsáhlou debatu o reálném přínosu tohoto úřadu. Kritické tohoto centra z řad veřejnosti i politického zastoupení vyjadřovali obavy, zda se úřad neuchýlí k cenzurování některých zpráv či názorů. Podobnou rétoriku následně bylo možné zaznamenat i z Pražského hradu, kdy byl úřad připodobněn Jiřím Ovčáčkem k nástupci socialistického cenzorního úřadu. Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám se v reakci na tyto predikce jeho fungování rázně ohradilo a potvrdilo, že jeho cílem rozhodně nemá být cenzurovat a potlačovat svobodu slova, ale ověřovat pravdivost potencionálně zavádějících zpráv (aktuálně.cz 2017). Vznik centra ale mezi obyvatelstvem reálně nevzbudil takový zájem, jak se na první pohled mohlo z médií zdát. Na základě provedeného průzkumu společnosti Nielsen vyšlo najevo, že vznik centra reálně zaznamenala pouze pětina Čechů. Tábory odpůrců a podporovatelů se pak dělí asi na polovinu. Zhruba 45% respondentů, kteří vznik centra zaregistrovali, se domnívalo, že je fungování centra přínosem. O jedno procento

více pak tvrdilo, že je funkce centra spíše zbytečná. Nadpoloviční většina dotázaných pak nevyjádřila obavu, že by centrum sloužilo k cenzuře informací a jejich filtraci (idnes.cz 2017).

Je evidentní, že hybridní hrozby se vyvinuly ze vzdáleného a těžko uchopitelného strašáka v něco, co je velmi bezprostřední a blízké – tak se to alespoň může jevit při studiu strategických dokumentů a chování oficiálních institucí a médií. Tajné služby již operují s hybridními hrozbami jako s reálným nebezpečím pro stát, svoji pozornost pak svádějí převážně směrem k ruským aktivitám na českém území. Svým vývojem pak prochází i percepce hybridních hrozeb akademiky, kteří ale zaujímají zdrženlivější postoj a snaží se dané téma zkoumat s nadhledem, který je při analyzování takto mlhavého pojmu nutný. Je velmi těžké predikovat, jakým dalším směrem se vnímání hrozeb v České republice bude ubírat, je ale pravděpodobné, že téma hybridnosti hrozeb jako takové se bude vyhřívat na pomyslném výsluní ještě nějaký čas, samozřejmě i v závislosti na tom jakým směrem se debata o nich vydá v zahraničí, jelikož další vývoj konceptu je více než pravděpodobný.

2. Metodologie bakalářské práce

Tato kapitola slouží k bližšímu představení pracovní metodiky. V jednotlivých podkapitolách rozebere výzkumné otázky, zdůvodní hlavní metody práce a přiblíží proces získávání dat pro tento výzkum.

2.1 Výzkumné otázky

V rámci výzkumu byly definovány tři hlavní výzkumné otázky, na které se práce pokouší nalézt odpověď. Výzkumné otázky přímo souvisí s informačními a mobilizačními aktivitami a zároveň cílí na přesvědčení samotných odborníků, rozsah jejich vlastních aktivit vztahujících se k tématu a dopady současných informačních a mobilizačních programů.

Výzkumné otázky mají takovéto znění:

1. Jakou roli přikládají aktéři informování, popřípadě mobilizaci veřejnosti proti hybridním hrozbám?
2. Jakým způsobem oni samotní k informování či mobilizaci veřejnosti přispívají, a jak hodnotí další aktivity probíhající v tomto směru v ČR?
3. Jak reflektují dopady svých i dalších aktivit v oblasti informování a mobilizaci v oblasti hybridních hrozeb?

2.2 Zvolená výzkumná metoda

Vzhledem k povaze výzkumu a znění výzkumných otázek se jako nejvhodnější způsob získání relevantních dat jeví uskutečnění sběru informací pomocí interview s jednotlivými respondenty a dotazování pomocí strukturovaných otázek, které metodologická literatura řadí mezi základní nástroje kvalitativního výzkumu (Hendl 2016). Tento způsob je v tomto případě výhodnější například oproti dotazníkovému šetření kvantitativního výzkumu, které by přineslo velmi úzký soubor dat a pro výzkum tohoto typu se tak nehodí. Rozhovory za užití strukturovaných otázek jsou nejvhodnější metodou pro účely tohoto výzkumu, jelikož z každého uskutečněného rozhovoru byl získán široký soubor dat, které lze následně v rámci výzkumu porovnávat. Dotazování a interakce s jednotlivými respondenty přináší bližší poznání přesvědčení jednotlivých odborníků a zároveň je možné v rámci rozhovoru položit doplňující či upřesňující otázky, což je jednou z výhod výzkumu pomocí rozhovorů.

Pro výzkumné rozhovory je nicméně nezbytně nutné najít respondenty, kteří se dané problematice věnují a orientují se v ní. Jednotliví respondenti byli v rámci výzkumu osloveni na základě jejich práce či jejich vyjádření k tématice hybridních hrozeb a současného bezpečnostního prostředí. Celkově bylo osloveno 19 různých odborníků či přímo institucí. S účastí na rozhovoru souhlasilo celkem 14 z nich. V rámci tohoto výzkumu se tak povedlo uskutečnit rozhovory s odborníky z různých operačních sfér: s akademiky, bezpečnostními analytiky, představiteli neziskových organizací či s novináři. Rozhovory proběhly ve většině případů při osobním setkání či elektronickém hlasovém přenosu, pouze v jediném případě byly odpovědi zodpovězeny písemně v elektronické formě. (Seznam respondentů viz. Příloha bakalářské práce č. 2)

Oslovení odborníci byli před konáním rozhovoru srozuměni s cíli práce a požádáni o souhlas s nahráním rozhovoru, což významně ulehčilo sběr, přepis a následnou analýzu dat. Respondenti byli dotazováni na deset totožných otázek souvisejících s problematikou veřejnosti a hybridních hrozeb, aby byla data co možná nejpřesnější. Otázky byly strukturované, v případě potřeby však byly položeny doplňující či upřesňující otázky. (Seznam jednotlivých otázek viz. Příloha bakalářské práce č. 1)

Uskutečněné rozhovory byly následně pro účely výzkumu přepsány. Samotná analýza pak byla provedena porovnáním odpovědí respondentů, kdy byly hledány souvislosti a rozdíly v jejich náhledech na problematiku informování a mobilizace proti hybridním hrozbám.

3. Výsledky výzkumných rozhovorů

Výsledky výzkumu vyplývají z rozhovorů uskutečněných se 14 respondenty. Tato část práce je pak z důvodu snazší orientace rozdělena do několika bloků podle typu a zaměření otázek, které byly v rámci rozhovorů položeny. Samotných otázek bylo v rámci rozhovorů položeno 10 a v této kapitole jsou odpovědi na ně členěny do čtyř tematických bloků. První blok se zaměřuje na otázky související s definicí hybridních hrozeb a významem informovanosti veřejnosti v obraně proti nim. Druhý blok je zaměřený na vnímání rizik vyplývajících z hybridních hrozeb pro Českou republiku. Bloky tři a čtyři pak v sobě kombinují odpovědi na otázky týkající se informačních a mobilizačních procesů, jejich funkčnosti a zhodnocení.

3.1 Blok 1. Hybridní hrozby, role informovanosti a mobilizace v obraně proti nim

V prvním bloku se bude práce zabývat dvěma otázkami, které byly respondentům položeny. Jedná se o otázky, které nebyly přímo zaměřeny na prostředí České republiky a rozebíraly problematiku hybridních hrozeb v širším kontextu. Otázky byly položeny v této podobě: „Co to jsou hybridní hrozby?“ a „Jaký význam přisuzujete informovanosti a mobilizaci obyvatelstva v obraně proti hybridním hrozbám?“.

První otázka si kladla za cíl zjistit, jakým způsobem by respondenti definovali hybridní hrozby, co pro ně koncept hybridních hrozeb znamená. Tato otázka je důležitá pro ujasnění toho, jak jsou mezi odborníky hybridní hrozby vnímány a jaké mezi nimi odborníci spatřují rozdíly. Druhá otázka se zaměřuje na jejich vnímání významu informovanosti či mobilizace veřejnosti a jakou míru důležitosti ji respondenti přisuzují.

3.1.1. Vnímání hybridních hrozeb respondenty

V rámci rozhovorů vícero respondentů vyjádřilo pochybnosti vůči konceptu při definování hybridních hrozeb. Problémů v definici tohoto konceptu spatřují několik. V první řadě se jedná o samotnou nejednoznačnost a mlhavost pojmu, která brání bližší specifikaci, která je pro definování jakéhokoliv konceptu nezbytná. Jako druhý zásadní problém pak byla respondenty identifikována přílišná mnohoznačnost a univerzalita tohoto pojmu, která defacto vylučuje jakékoliv zúžení konceptu. Jako hlavní problém bránící aplikaci tohoto konceptu na reálné případy vnímá Jan Daniel z Institutu mezinárodních vztahů jeho přílišnou šířku. Samotný koncept hybridních hrozeb označil za: „všeobjímající, snažící se uchopit tolik

hrozeb, až je nezachytitelný.“ (Interview Daniel, v Praze 25.2. 2020). Tento náhled spolu s ním sdílí dalších pět respondentů a nejedná se tedy o zanedbatelný počet. Jejich zdrženlivost ovšem neznamena, že by se tento koncept nepokusili definovat.

V případě samotného konceptu tři z respondentů vyjádřili přesvědčení, že hybridní taktiky nejsou z pohledu historie ničím novým. Vášně pak dle nich rozdmýchává teprve nová kategorizace pod pojmem „hybridní hrozby“. Tento názor ovšem reflektuje i literatura, jako například Marcuzzi či Puyvellde, podle kterých majorita větších konfliktů vykazovala prvky hybridních taktik (Puyvellde 2015, Marcuzzi 2018).

Samotné výpovědi respondentů na tuto otázku lze rozdělit do několika proudů podle toho, jakým způsobem hybridní hrozby definují. Některé definice se ale natolik odlišují, že je velmi těžké je spojit s literaturou. Jednou z hlavních definic, které se podobá nejvíce odpovědi dotazovaných, je definice Evropské unie z dokumentu o Společném rámci pro boj proti hybridním hrozbám. Tento dokument popisuje hybridní hrozby jako soubor různých subversivních taktik, které kombinují jak vojenské, tak tzv. soft power prostředky, jakými mohou být např. ekonomické a diplomatické páky, a zároveň probíhají tak, aby nevyprovokovaly vojenskou odpověď (Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám 2016). Do této definice spadá nejvíce odpovědi vzhledem k její šířce, jelikož většina respondentů definovala hybridní taktiky jako kombinaci vícero konvenčních či nekonvenčních, vojenských i nevojenských taktik, které mají za cíl uškodit cíli a zároveň nevyprovokovat vojenskou odpověď – tzn. operovat na hranici míru a války.

Oproti většinovému narativu ale stojí menšinové přesvědčení odborníků, kteří definují hybridní hrozby odlišně a vytváří tak zajímavý názorový protipól. Hlavní rozdíl v jejich náhledu spočívá v zaměření na hybridní hrozby jako na využití nekonvenčních prostředků k narušení obrany protivníka. Zatímco většina definovala hybridní hrozby jako kombinaci jak konvenčních, tak nekonvenčních taktik, tak tito odborníci naopak zužují koncept výhradně na nekonvenční taktiky. V jejich odpovědích převládal názor, že hybridní taktiky slouží k naplnění vojenských cílů za užití nevojenských prostředků – tím tak „obcházejí“ užití vojenské techniky, jako například v případě Krymu. Toto „opomenutí“ konvenčních vojenských taktik může nicméně úzce souviset se skutečností, že v regionu střední Evropy – narozdíl třeba od Ukrajiny či Pobaltí – hrozbu nepřátelských vojenských operací nepocítujeme, což ve svých odpovědích někteří specificky akcentovali. Tento náhled nicméně vybočuje vůči napsané literatuře, která povětšinou zahrnuje do hybridních taktik i užití konvenčních vojenských prostředků.

Mezi respondenty lze ale najít i takové definice, které jsou natolik odlišné, že se naprosto vymykají jak literatuře, tak výše zmíněným odborným názorům. Jeden z respondentů definoval hybridní hrozby jako využití moderních komunikačních prostředků s nekalým záměrem vůči protivníkovi za účelem manipulace, ovlivnění a narušení. Tato definice se liší svým zacílením, kdy obchází ostatními odborníky akcentovanou přílišnou šířku pojmu a zužuje jej pouze na užití moderních rozvratných komunikačních taktik, což na jednu stranu činí koncept jednodušším, ale na stranu druhou se naprosto vymyká ostatním definicím. V rámci dohledatelné literatury pravděpodobně neexistuje definice, která by koncept takto zužovala. Užití komunikačních taktik a prostředků samozřejmě literatura zmiňuje, ale vždy v kombinaci s dalšími taktikami.

3.1.2 Role informování a mobilizace veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám

V porovnání s otázkou na definování hybridních hrozeb zastávali respondenti u otázky na význam informovanosti a mobilizace veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám mnohem jednotnější postoj. Z jejich odpovědí jsou ovšem patrné tendence zaměřovat se na informační sféru spíše než na mobilizaci.

Mezi respondenty je patrná širší shoda ve významu informované společnosti. Jedenáct z nich zdůraznilo informovanost jako jeden z nezanedbatelných obranných prvků vůči hybridnímu působení. Sedm z nich pak explicitně zmínilo, že informovaná společnost bude v obraně proti hrozbám, včetně těch hybridních, odolnější, než kdyby informovaná nebyla. Shodují se tak s literaturou, ve které se lze setkat s apelem na zlepšení poskytování informací veřejnosti, které může hrát v následné reakci na hrozby zásadní vliv, jelikož veřejnost na základě informací dokáže situaci lépe pochopit a reagovat na ni (Cederberg a Eronen 2015). Zároveň tvoří tyto odborníci nejsilnější názorové křídlo v otázce informování. I v této názorové skupině lze nicméně najít odpovědi, které se vymykají. Dva respondenti naopak zdůraznili, že v občanském obranném mechanismu hrají roli důležitější faktory než informovanost o samotných hybridních hrozbách. Podle nich je spíše důležité, aby si lidé uvědomili důležitost vlastní společenské odpovědnosti.

I když lze v tomto případě mluvit o širší expertní shodě, že je informovanost důležitým faktorem v obraně proti hybridním hrozbám, tak je zároveň patrné, že mnozí z nich zůstávají co do jejího významu opatrní a nesnaží se její význam nadsazovat. Téměř polovina respondentů vyjádřila přesvědčení, že informovanost nebude nikdy vzhledem k sociálním a psychologickým faktorům absolutní, a tím pádem je její význam v upevňování odolnosti

omezený a nelze ji tedy akceptovat jako všemocný obranný nástroj proti hybridním hrozbám. Z jejich odpovědí tak vyplývá, že informovanost jako taková je důležitým prvkem, nicméně by měla být součástí obsáhlejšího balíčku řešení. Tento pohled potvrzuje i literatura, kdy autoři zabývající se sociální reziliencí informovanost často jmenují jako jeden z obranných mechanismů proti hybridním hrozbám, ale nikoliv samostatně, vždy v širším balíčku řešení, jak je uvedeno například ve studii vydané MCDC s názvem Countering Hybrid Warfare Project (Cullen a Wegge 2019).

Mezi narativy respondentů lze ale k otázce informování o hybridních hrozbách najít i mnohem zdrženlivější postoje, které tak vytváří v expertním prostředí alespoň částečnou protiváhu hlavnímu názorovému proudu. Jedná se ale pouze o menšinu z celkového počtu odpovědí. Původ jejich skepse pramení – jak vyplývá z vícero vyjádření - z univerzality pojmu, kdy právě přílišná šířka konceptu podle nich může spíše škodit. Z této menší skupiny dotazovaných znějí obavy, že zastřešením širokého výčtu hrozeb může dojít k exkludování některých témat v bezpečnostní debatě a další rizika mohou být až dogmaticky protežována – jako například dezinformace. Je tedy dle nich důležité zaměřit se na relevantní bezpečnostní témata a jednotlivé hrozby, které mohou opravdu uškodit, nikoli debatu komplikovat zaváděním pojmu hybridních hrozeb.

Co se týče otázky mobilizace společnosti, tak se mezi respondenty ukázaly tendence odbočovat od ní směrem k informovanosti, což může souviset s tím, v jaké míře je dnešní společnost, včetně té odborné, orientována právě na informovanost. U odpovědí se ale lze setkat se dvěma názorovými náhledy, kdy jeden význam mobilizaci upozadňuje ve prospěch celkového společenského rozhledu a další naopak vnímá mobilizaci jako jeden z důležitých prvků jdoucí ruku v ruce s informovaností. Více než samotná „mobilizace“ či „aktivizace“ byla mezi respondenty projevována myšlenka širších občanských kompetencí, kdy by podle několika respondentů měla být veřejnost vybavena takovými kompetencemi, aby dokázala v případě nenadálé krize jednat – a stát se tak tedy vůči hrozbě aktivní. Tento přístup lze de facto zařadit k celospolečenské koncepci, která dle literatury vytváří pomyslný řetěz v propojení všech složek společnosti, kdy státní sféra považuje veřejnost jako partnera v defenzivních aktivitách (Cederberg a Eronen 2015).

3.1.3 Shrnutí bloku 1

Otázka na definování hybridních hrozeb slouží k ujasnění náhledů na hybridní hrozby mezi zpovídanými. Ze samotných výpovědí je patrná opatrnost vůči konceptu hybridních hrozeb, kdy více než třetina z respondentů vnímá koncept jako problematický. V definicích jako takových ale nelze mezi respondenty najít významnější rozpory. Nejvíce patrné rozdíly se nachází v tom, jaké taktiky a prostředky do definic hybridních hrozeb odborníci dosadili, kdy lze z jejich odpovědí identifikovat dva hlavní náhledy. Nelze nicméně tvrdit, že by mezi odbornou veřejností došlo v tomto případě ke konsensu, jelikož variabilita jejich odpovědí je stále široká.

V otázce významu informovanosti a mobilizace společnosti došlo mezi oslovenými k širší názorové shodě, kdy většina respondentů považuje informovanost za jeden z důležitých prvků, který patří k základním obranným mechanismům proti hybridním hrozbám. Zároveň si ale uvědomují limity informovanosti a akcentují myšlenku, že je důležité ji kombinovat s dalšími opatřeními, čímž může dojít k vytvoření robustního obranného mechanismu proti hybridním hrozbám. Jejich výpovědi tak v této problematice korespondují s odbornou literaturou. Malá část respondentů pak význam informovanosti o hybridních hrozbách spíše zpochybňuje, kdy hlavní problémy spatřuje v nejednoznačnosti konceptu. V případě mobilizace veřejnosti nepanuje mezi respondenty jasná shoda v jejím významu, kdy někteří její význam považují za klíčový a další naopak spíše za vedlejší, explicitně se k mobilizaci nicméně vyjádřila menšina z oslovených.

3.2 Blok 2. Vnímání rizik spojených s hybridními hrozbami a přístupu k nim v České republice

Tato část analyzuje odpovědi respondentů na otázky související s vnímáním přístupu k hybridním hrozbám v České republice a hodnocením specifických rizik, které mohou pro Českou republiku z hybridních kampaní vyplývat. Otázky byly zaměřeny na případ České republiky, a proto bylo jejich spojení do jednoho bloku nasnadě. Otázky byly položeny v této podobě: „Co ze spektra hybridních hrozeb považujete v současné době za největší hrozbu pro ČR?“ a „Dochází v současné době k podceňování či přeceňování rizik hybridních hrozeb v České republice?“.

Z obou otázek lze vyčíst, jaká hlavní rizika a problémy vnímají oslovení v současné době ze strany hybridních kampaní a přístupu k nim, ty pak lze porovnat se samotnými aktivitami oslovených a zjistit tak, do jaké míry respondenti tuto problematiku aktivně řeší.

3.2.1 Hybridní hrozby a jejich nebezpečnost pro Českou republiku

Experti nezaujmají v otázce jednotlivých rizik jednotný postoj, naopak uchopují otázku rozdílně a identifikují různá rizika. Z výpovědí vyplývají dva hlavní přístupy ilustrující pojetí této problematiky v expertních kruzích. Zatímco někteří se primárně zaměřili na identifikaci jednotlivých rizik a hrozeb, které v současné době Českou republiku nejvíce ohrožují a explicitně tedy jmenovali jednotlivé hrozby, tak u ostatních odborníků je naopak patrné, že se snaží oprostít od hledání rizik mezi hybridními hrozbami, ale naopak se zaměřují na slabiny našeho obranného systému, popřípadě jmenovali možné důsledky, ke kterým může z důvodu rigidnosti systému dojít.

3.2.2 Dezinformace jako největší hrozba pro Českou republiku?

V případě identifikace největších rizik ze spektra hybridních hrozeb je z odpovědí odborníků zjevné, jaké pozornosti se v českém prostředí dostává dezinformacím a informačním operacím. Zároveň ale s touto otázkou vzniká mezi respondenty zajímavá debata, jelikož mezi nimi nedochází ke shodě, zda jsou dezinformace opravdu tím, co by nás bezprostředně ohrožovalo.

Explicitně zmínilo dezinformace v odpovědích na otázku největších hrozeb pro Českou republiku sedm respondentů ze čtrnácti. I když z odpovědí na otázku definování hybridních hrozeb vyplývá, že si odborníci uvědomují šířku a komplexitu konceptu a většinou definici příliš nezužovali, tak v tomto případě je u některých z nich patrná profilace právě na dezinformace. Tato skutečnost naznačuje, že dezinformace hrají v české debatě o hybridních hrozbách důležitou roli, dalo by se říct, že mají dokonce výsadní postavení. Většina respondentů nicméně zmínila dezinformace jako součást širšího balíčku možných rizik a hrozeb.

V otázce dezinformací ovšem mezi nimi nepanuje absolutní shoda. Menší skupina respondentů vyjádřila negativní postoj k pozici dezinformací v české bezpečnostní debatě a tvoří tak názorový protiproud. Z jejich odpovědí vyplývá, že považují rizikovost dezinformací za nadsazenou. Zároveň identifikují rizika, jejichž význam je dle nich pro bezpečnost signifikantně závažnější, jako například oslabení důvěry v evropské společenské hodnoty, což by mohlo vést k celkovému oslabení systému.

Dezinformace lze tedy posuzovat jako jeden ze štěpících prvků současné expertní debaty o hybridních hrozbách, jelikož se v ní vyskytují jak názory přijímající dezinformace jako vážnou hrozbu, tak názory veskrze kritické, které se staví k tomuto přístupu odmítavě. Bezpečnostní analýzy se ovšem staví spíše na stranu odborníků vnímajících nebezpečnost dezinformačních taktik, kdy jak Audit národní bezpečnosti, tak Bezpečnostní informační služba reflektují dezinformace jako vážné riziko ohrožující Českou ústavnost (Audit národní bezpečnosti 2016, Výroční zpráva BIS 2019). Vzniká tak zajímavá paralela mezi odbornou sférou, ve které o dezinformacích nepanuje shoda a relativně jasným postojem státního aparátu.

3.2.3 Další hrozby a rizika

Jedním z více jmenovaných rizik, které se v odpovědích vyskytovalo, byly kybernetické útoky. Ve svých odpovědích je zmínili čtyři respondenti ze čtrnácti. I tak je nicméně překvapivé, že nebyly akcentovány častěji, vzhledem ke skutečnosti, že jsou počítačové systémy a sítě součástí života téměř každého člověka a obšírně se jejich problematice věnuje jak BIS, tak Národní ústav pro kybernetickou bezpečnost (Zpráva o stavu kybernetické bezpečnosti ČR 2019, Výroční zpráva BIS 2019). V porovnání s dezinformacemi se jim ovšem rozhodně nedostává takové pozornosti.

Naopak nepřiliš velkým překvapením je skutečnost, že byla mezi vícero respondenty zdůrazněna obava z vlivu Ruska či Číny a jejich ekonomických a vlivových operací. Tři z respondentů se shodují, že ruské vlivové operace jsou bezprostředním nebezpečím a mohou mít neblahé účinky v rámci českého prostředí. Čínské vlivové operace pak považují za potenciální nebezpečí do budoucna. Zapravdu jim ovšem dává Bezpečnostní informační služba, která eviduje nezanedbatelný počet ruských výzvědných aktivit a velký nárůst čínských zpravodajských aktivit (Výroční zpráva BIS 2019).

Zužování problematiky hybridních hrozeb pouze na Rusko si ovšem mezi respondenty našlo i kritiky, kteří nepovažují takovéto zobecňování problematiky za ideální přístup. Debatu v českém expertním prostředí lze tedy, vzhledem k její fragmentaci, přirovnat k debatě v odborné literatuře, kde se vyskytuje jak přístup orientující se na Rusko při identifikaci hybridních hrozeb, tak jeho odpůrci, kteří nepovažují spojování hybridních taktik pouze s Ruskem za racionální, jako například Biscop či Renzová (Biscop 2015, Renz a Smith 2016).

Z dalších hrozeb pak byly vícekrát zmíněny pojmy jako radikalizace, extremismus či riziko terorismu, ty byly ale zmíněny v menším počtu. Prim v debatě zastávají dezinformace, vlivové operace Ruska a Číny, ekonomické operace či kybernetické útoky.

3.2.4 Slabost institucí a systému jako hlavní problém v případě hybridních hrozeb

Někteří respondenti zvolili ovšem jiné uchopení otázky a než na specifické hrozby se zaměřili na samotné systémové slabiny, které považují za vysoce rizikové. Odborná debata se tedy v této otázce rozděluje na ty, kteří hledají jednotlivé projevy hybridních hrozeb a na ty, kteří naopak vidí největší riziko v samotných systémových slabinách.

V tomto případě naráželi respondenti na slabé institucionální prostředí. Odborníci v této otázce ale zauímají rozdílné přístupy. Dva z nich označili za největší problém ohebnost institucionálního prostředí, které jeho funkčnost oslabují. Dva další naopak vnímají hlavní problém v nepřipravenosti institucí a slabém koordinačním prostředí, kdy instituce neví, jaký postoj vůči hybridním hrozbám zaujmout – na tento problém ostatně upozorňoval již audit národní bezpečnosti z roku 2016 (Audit národní bezpečnosti 2016).

Náhledy jsou tedy de facto dva, a byť se navzájem nepopírají, popisují rozdílné problémy v rámci českého systému. První narativ naráží na neochotu politické reprezentace zaujmout pevnější postoj v řešení systémových trhlin a druhý pak na neschopnost institucí vytvoření provázaného koordinačního prostředí pro řešení potenciálního nebezpečí ze strany hybridních kampaní.

3.2.5 Debata o podceňování či přeceňování tématu hybridních hrozeb v České republice

Debata o podceňování či přeceňování rizik hybridních hrozeb pro Českou republiku může napovědět, jak odborníci vnímají soudobý přístup k tématice hybridních hrozeb v českém prostředí. Otázka se de facto doplňuje s otázkami posledního bloku, jenž je zaměřen na samotné aktivity odborníků, občanské veřejnosti, na jejich dopady a efektivitu. Otázka tedy přináší hlubší vhled do percepce odborné veřejnosti směrem k současnému pojetí problematiky hybridních hrozeb a nepřímo také odpovídá na výzkumnou otázku týkající se dopadů informačních aktivit odborné veřejnosti.

Není překvapením, že náhledy na tuto otázku patří ze všech položených otázek k těm nejvíce fragmentovaným. V odpovědích lze spatřit vícero názorových štěpných linií, které

reprezentují rozdílní názory na problematiku podceňování či přeceňování hybridních hrozeb v českém prostředí.

Pohledy odborníků na tuto problematiku jsou de facto tři. U části z nich je patrné znepokojení nad současnou situací vzhledem k jejich přesvědčení, že jsou hybridní hrozby tématem velice podceňovaným. Další ale naopak vnímají, že dochází jak k podceňování, tak i přeceňování problematiky. Tyto dva názory byly akcentovány nejčastěji. Jen vzácně se pak v rámci rozhovorů vyskytl názor, že by nedocházelo ani k přeceňování či podceňování problematiky hybridních hrozeb.

Nejmarkantnější rozdíly mezi vyjádřeními odborníků vyvstávají v případě pohledů na podceňování či přeceňování tématu ze strany politické reprezentace. Pouze jediný respondent vyjádřil optimistický názor, že nedochází k podceňování ani přeceňování a politická reprezentace se staví k tématu vážně. Mnohem širší část odborníků nicméně v průběhu rozhovoru vyjádřila spíše obavy z podceňování tématu, hlavně ze strany politické reprezentace a státního aparátu. Naopak akademická a expertní scéna byla ve většině případů shledána za vědomou si rizik, ale nevyslyšena ze strany politiků. Z názorů oslovených tak vyvstává zajímavá dichotomie, kdy velmi kriticky hodnotí počínání politické sféry, a naopak sami sebe – tedy odborníky zabývající se tématem – vnímají jako uvědomující si rizika a téma nepodceňující. Kriticky se vůči akademické sféře vyjádřil pouze jediný z respondentů, který tak oponuje většině, kdy akademickou sféru označil za „pasivní“.

Ve většině případů tedy respondenti vnímají jak určité podcenění, které bylo nejčastěji identifikováno ze strany státního aparátu, tak i přecenění, na které upozorňuje například Gregor, který poukazuje na rozštěpení společnosti, kdy část vnímá téma hybridních hrozeb jako velmi vážné a má tendenci ho tedy přeceňovat a druhý extrém, kdy dochází naopak k významnému podcenění této problematiky (Interview, Gregor, v Brně 11.12. 2019).

Tři z odborníků pak opětovně poukazují na slabinu celého konceptu hybridních hrozeb, kdy vzhledem k jeho šířce podle nich vždy vyvstanou témata, která budou více na očích. Přímo tím naznačují, že některé taktiky z hybridních hrozeb mohou být přeceňovány a další naopak hrubě podceněny. Opět se tak dostáváme k problému přecenění či podcenění samotných projevů, jakými mohou být například dezinformace a je viditelné, že je pro menší část respondentů vzhledem ke komplikacím spojených s definicí pojmu velmi složité specificky odpovědět.

3.2.6 Shrnutí bloku 2

Z odpovědí na obě položené otázky vyplývá, jak moc je debata o hybridních hrozbách nejednotná, což ostatně někteří respondenti přímo naznačovali. V případě popisu současných hrozeb pro Českou republiku je patrný trend, kdy se respondenti soustředí na tematiku dezinformací, kterým je ale v České republice celkově věnováno velké množství prostoru jak v médiích, tak celospolečenské debatě. Mezi respondenty nicméně existuje i protiproud, který přesně tento přístup kritizuje, a naopak nevnímá dezinformace jako fatální nebezpečí. Dále byly vícekrát zmiňovány například radikalizace, extremismus kybernetické operace či vlivové a ekonomické operace. Část dotazovaných ale naopak poukazuje na slabiny našeho institucionálního nastavení, čímž se jejich odpovědi diferencují od ostatních odborníků, kteří se zaměřili na samotné hrozby. Víceero respondentů pak identifikovalo jako hlavní hybridní agresory Rusko a Čínu. V případě porovnání výpovědí dotazovaných s výročními zprávami BIS nelze tvrdit, že by se vymykaly. BIS také identifikuje jako hlavní hrozby převážně dezinformační snahy cizích mocností, vlivové aktivity Ruska a Číny a narůstající počet kybernetických nepřátelských operací, čímž potvrzuje výroky respondentů (Výroční zpráva BIS 2019).

Odpovědi na otázku o podceňování či přeceňování rizik spojených s hybridními hrozbami ještě více podtrhují, že na toto téma v současné expertní debatě neexistuje konsensus. V odpovědích se vyskytuje víceero názorů, které akcentují jak myšlenku, že dochází k výraznému podceňování, kdy velká část respondentů poukazuje na laxnost a pasivitu politiků, tak pohled, že debata a společnost jsou natolik rozdělené, že dochází jak podceňování i přeceňování. Pouze jediný respondent vyjádřil názor, že hybridní hrozby nejsou brány na lehkou váhu a politická reprezentace k nim zastává střízlivý názor.

Data získaná z těchto otázek lze následně přímo porovnat s aktivitami respondentů, což přinese odpověď na otázku, zda se na tyto problémy odborná veřejnost zaměřuje ve svých aktivitách.

3.3 Blok 3. Informovanost a způsoby informování české veřejnosti o hybridních hrozbách

Tento blok spojuje odpovědi na otázky přímo zaměřené na informovanost a informování české veřejnosti. Otázky se týkaly míry informovanosti české veřejnosti o hybridních hrozbách, způsobu informování o této problematice a informací, které by veřejnost měla o hybridních hrozbách vědět. Tyto otázky mají za cíl přinést širší náhled na to, jakým způsobem by se mělo k informačnímu procesu v tématice hybridních hrozeb přistupovat.

3.3.1 Míra informovanosti české veřejnosti o hybridních hrozbách

Při odpovědi na otázku, do jaké míry je v současné době česká veřejnost informována o hybridních hrozbách, velká část dotazovaných zdůraznila, že neexistují žádná data, která by jejich výroky potvrzovala. Jedná se tedy o jejich expertní odhady vycházející z jejich zkušeností.

Odborné názory na tuto otázku lze rozdělit do několika rovin. V debatě proti sobě stojí dva hlavní názorové proudy, kdy jeden lze označit za kritický a druhý za vlažně pozitivní. V odborném názorovém spektru tedy k této otázce celkově převládá spíše rezervovaný přístup.

Explicitně označili informovanost za nedostatečnou pouze dva respondenti, kteří ale identifikují její rozdílné příčiny. Jeden z odborníků zastává názor, že je informovanost nedostatečná z důvodu novosti tématu, které navíc ve veřejnosti vzbuzuje spíše nedůvěru a skepsi. Druhý náhled naopak akcentuje jako hlavní příčinu nedostatečnou medializaci problematiky hybridních hrozeb. Tvrzení o nedostatečné medializaci se ale dostává do přímého rozporu s vyjádřeními vícero z oslovených, kdy dva z respondentů označili veřejnost za saturovanou tématem, kdy z důvodu přesycení může vykazovat vůči tématu spíše odmítavé reakce. Jako dostatečně mediálně viditelné ovšem téma vnímají i další odborníci. Tyto narativy tedy opět zvýrazňují rozdílné názory na problematiku hybridních hrozeb v českém expertním prostředí.

Hlavními důvody nedostatečné informovanosti byly odborníky nejvíce identifikovány sociální faktory – tedy nedostatek vzdělání, pramalá orientace v mediálním prostředí a z ní plynoucí informační zmatenost a nezájem o téma. Tyto faktory akcentovalo v různých formulacích osm respondentů, kdy celkový přehled o tématu v rámci veřejnosti hodnotilo spíše negativně šest z nich. V jejich výpovědích se prolínají různé názory, ale nejvíce skloňované bylo přesvědčení, že vzhledem ke složitosti tématu se v něm dokáže orientovat

jen relativně malé procento jedinců, kteří se o problematiku bezpečnosti zajímají a mají dostatečný přehled. Vícekrát byla také vyřčena myšlenka, že informovanost o tématu jako takovém by mohla být dobrá, téma se veřejně řeší a existuje debata, ale hlubší pochopení tématu jako takového je zkrátka omezeno neschopností většiny spojovat informace do kontextu a vyhodnocovat je, což akcentují například Spurný či Romancov (Interview, Spurný, v Praze 26.2.2020; Interview Romancov, v Praze 5.12.2019). Celkově tedy došlo v této skupině respondentů ke shodě, že informovanost veřejnosti o hybridních hrozbách není nikterak signifikantní a z jejich vyjádření lze vyčíst přesvědčení, že informovanost lze zvyšovat pouze do určité míry.

O poznání pozitivněji se vůči informovanosti veřejnosti o hybridních hrozbách vyjádřili čtyři odborníci. Ti zastávají rezervovaný, ale pozitivnější náhled než většina ostatních respondentů, kteří zaujímají skeptické stanovisko. Současný stav vnímají jako zlepšující se, upozorňují však na existující rezervy. Znalost jednotlivých projevů hybridních hrozeb v rámci veřejnosti byla v této skupiny hodnocena jako dostatečná, podporovaná existující debatou. Toto tvrzení se ale dostává do velkého kontrastu s vyjádřením Jana Daniela, který na rozdíl od výše zmíněných nevnímá, že by se veřejnost v souvislosti s debatou o hybridních hrozbách posunula směrem k většímu uvědomění a zastává tak jeden z nejvíce skeptických názorů v celé debatě o tématice hybridních hrozeb (Interview Daniel, v Praze 25.2.2020).

Odborný pohled na míru informovanosti veřejnosti o hybridních hrozbách je tedy na miskách vah převážen na stranu skepticismu, kdy většina odborníků hodnotí znalost jako nedostatečnou či velmi omezenou. I tak ale z debaty vystupují náhledy, které posuzují současný stav informovanosti veřejnosti o tématu jako zlepšující se a mírně tak vyvažují skeptické křídlo.

3.3.2 Vhodné způsoby informování české veřejnosti o problematice hybridních hrozeb

K otázce, jakým způsobem by měla být česká veřejnost o hybridních hrozbách informována, zaujímají oslovení odborníci velmi podobné postoje. I když lze v odpovědích spatřit vícero různých myšlenek, tak to jsou většinou percepce, které se doplňují, nikoliv vyvrací či zpochybňují. Odpovědi respondentů tak společně tvoří kompletní mechanismus, jakým způsobem by měla být veřejnost o problematice hybridních hrozeb informována.

V souvislosti s informačním procesem byla respondenty nejčastěji zmiňována role státu, státních institucí, občanské společnosti a vzdělávacího systému, jejichž informační

aktivity by měly ruku v ruce zvyšovat informovanost o hybridních hrozbách.

V případě státu vyplývá z vyjádření odborníků širší přesvědčení, že by měl být státní aparát hlavním hybatelem a iniciátorem informačních aktivit. Podle některých respondentů občanská společnost, média a neziskové organizace nemají dostatečné informační kapacity a dosah, aby dokázaly dostatečně vysvětlit taková témata, jakými jsou hybridní hrozby. Jejich snahy by tedy měly být podpořeny i státními aktivitami, které budou tuto problematiku srozumitelně vysvětlovat směrem k veřejnosti. Mezi odborníky se ale objevují i formulace opačné, že státní snahy musí být dostatečně podporovány informačními kapacitami médií a občanské společnosti. Význam státního zapojení podporuje i tvrzení o důležitosti zlepšení strategické komunikace o bezpečnostních hrozbách – včetně těch hybridních – směrem k veřejnosti, které zastávají čtyři respondenti. Ti označili význam strategické komunikace za naprosto klíčový v procesu zpevnování bezpečnostního mechanismu, jelikož v případě nenadálé krize vytváří odolnější společnost. Toto tvrzení je akcentováno i v literatuře, která považuje význam strategické komunikace k veřejnosti v procesu budování odolné společnosti za naprosto zásadní (Nikolov 2018).

Tvrzení dotazovaných tak přímo korespondují s literaturou doporučovaným celospolečenským přístupem, kdy by do obranného mechanismu neměl být zapojen pouze stát, ale i ostatní složky společnosti, jelikož právě ty mohou být vzhledem k zacílení hybridních kampaní zranitelné (Segers a Eronen 2017, Nikolov 2018). Zapojení jak státu, tak veřejnosti, ale i neziskových organizací a soukromého sektoru tak může být jedním z klíčů v boji proti hybridním hrozbám, což vyplývá z názorů odborníků.

Zdůrazněna naprostou většinou respondentů byla ale i role vzdělání, tedy nutnosti porozumění kontextu a souvislostí v dané problematice. Jako jedno z řešení tohoto problému identifikuje více než polovina respondentů zvyšování mediální gramotnosti, zapojení mediálního vzdělávání do škol, ale i srozumitelné a pochopitelné vysvětlování souvislostí a kontextu hybridních hrozeb. Důležitost mediální gramotnosti potvrzuje i snaha Evropské unie o její postupné zvyšování, které považuje za jeden z důležitých aspektů v upevnování společenské rezistence (Fiott a Parkes 2019).

K informačnímu procesu vyjádřili zajímavou připomínku dva respondenti, kteří nedoporučují informovat o hybridních hrozbách pod termínem „hybridní válka“, jelikož to dle nich může ve veřejnosti vyvolat přesvědčení o nutnosti přiklonění se k jedné či druhé straně v „konfliktu“, nebo naopak vyvolat nedůvěru, jelikož veřejnost žádnou „válku“ nevnímá.

Mezi respondenty došlo v této otázce k širší shodě, kdy je zdůrazněna jak role státu jakožto iniciátora, tak důležitost ostatních složek společnosti v informačním procesu. Tato odborná shoda se tak doplňuje s literaturou a poukazuje na důležitost celospolečenské koncepce v přístupu k hybridním hrozbám a zároveň na důležitost informované a vzdělané společnosti.

3.3.3 Jaké informace by veřejnost o hybridních hrozbách měla vědět

Tato otázka rozděluje oslovené odborníky do několika skupin a nelze tvrdit, že by došlo k úplné odborné shodě v tom, co by měla veřejnost o hybridních hrozbách specificky vědět a znát. Většina oslovených se zaměřila na informace vztahující se přímo ke konceptu hybridních hrozeb, i tak se ale jejich názory v drobných nuancích odlišují. Ne všichni pak vnímají jako stěžejní samotnou informovanost o konceptu hybridních hrozeb.

Zatímco pět z oslovených odborníků se zaměřilo na důležitost informační saturace veřejnosti o samotném konceptu hybridních hrozeb – tedy aby veřejnost věděla, že takové hrozby existují, mohou se nás dotýkat a zároveň věděla co to hybridní hrozby jsou – , tak další čtyři se naopak specificky zaměřují na důležitost uvědomění si komplexity konceptu, tedy toho, že jsou hybridní hrozby tvořeny širokým spektrem různých nástrojů a hrozeb. Víchová nutnost tohoto společenského uvědomění ilustruje na příkladu dezinformací, u kterých vnímá, že jsou veřejností brány na lehkou váhu a nejsou identifikovány jako součást širokého spektra vlivových nepřátelských aktivit (Interview Víchová, v Praze 17.12.2019). I když se ale tyto dva názory do určité míry liší, jsou velmi podobné a lze říct, že tyto oslovení zastávají podobné stanovisko, tedy důležitost společenského uvědomění podstaty a souvislostí v problematice hybridních hrozeb. Tento náhled se vzhledem k počtu odborníků, kteří se k němu přiklánějí, dá označit za většinový.

V tvrzení, že je nutné uvědomit si, co to hybridní hrozby jsou, ale nastává mezi odborníky rozkol, jelikož jak naznačovalo několik respondentů v odpovědích na první otázku, tak přesně definovat hybridní hrozby je problematické. Problém se samotnou definicí lze ilustrovat na vyjádření Mlejnkové, která naznačila, že definovat hybridní hrozby jako takové je nemožné. Dle ní je zásadní, aby si lidé byli vědomi možných důsledků a podstaty současných bezpečnostních hrozeb, tedy i těch, které jsou mnohými označovány za součást hybridních taktik. Zároveň by měla být veřejnost vybavena takovými kompetencemi, aby na ně dokázala v případě krizové situace reagovat (Interview, Mlejnková v Brně 11.12.2019). Její náhled, jenž sdílí i další dva respondenti, tak obchází samotný koncept hybridních

hrozeb a zaměřuje se na komplexní znalost současných rizik. Z vyjádření skupiny tak vyplývá, že je dle nich důležitější znalost jednotlivých bezpečnostních rizik, nikoliv abstraktního zastřešujícího celku, jakým je koncept hybridních hrozeb. Tato názorová skupina se tak diferencuje od většiny odborníků, kteří se naopak zaměřili na samotnou identifikaci pojmu, a vytváří tak zajímavý názorový odklon oproti většinovému náhledu.

Naprosto odlišné uchopení otázky pak zvolili dva respondenti. Ti nespatřují klíč ve znalosti hybridních hrozeb, ale je dle nich mnohem důležitější, aby si veřejnost uvědomila hodnoty, na kterých stojí a zároveň si byla vědoma své autonomie, tedy že stát nespadá do sféry vlivu žádného vnějšího aktéra, čímž by mohla získat větší sebevědomí. Úplně se tak odpojují od myšlenky o informování veřejnosti o bezpečnostních hrozbách, ale zaměřují se na mentální stránky utužující odolnost proti různým projevům, čímž se odlišují od výpovědí ostatních respondentů. Jejich názor nicméně nevybočuje natolik od odborné literatury, jelikož ta identifikuje víru ve vlastní společenské hodnoty jako jeden ze základních pilířů v defenzivním mechanismu (Segers a Eronen 2017).

3.3.4 Shrnutí bloku 3

Na základě roztržitého a nejednotného expertního debaty, kde dochází k častým neshodám, se nedalo očekávat, že by česká expertní scéna zaujala k problematice veřejnosti a hybridních hrozeb unitární postoj. Přítomnost konsensu v odpovědích je značně vrtkavá v závislosti na druhu otázek. K určité shodě mezi respondenty ovšem došlo.

V otázce míry informovanosti české veřejnosti lze odborníky rozdělit do vícero názorových skupin, které stojí proti sobě. Lze říct, že jedna část zastává spíše pesimističtější pohled a nedomnívá se, že by byla informovanost v tématice hybridních hrozeb velká, druhá je naopak optimističtější a domnívá se, že informovanost se postupně zlepšuje, byť zatím pomalými krůčky a s velkým potenciálem ke zlepšení. Odborníci z obou názorových skupin si nicméně uvědomují limity a hranice společenské informovanosti, které souvisí se sociálními a psychologickými faktory. Několikero odpovědí na tuto otázku nelze zařadit do ani jedné z těchto skupin, jelikož se vymykají většinově akcentovaným narativům.

Mnohem jednotnější postoj zaujali odborníci v samotné otázce na vhodný způsob informování veřejnosti. K celkové shodě zde došlo ve vícero rovinách. Odborníci z velké většiny zdůrazňovali roli mediální gramotnosti a vzdělávání, strategické komunikace ze strany státu a důležitosti součinnosti jak státního aparátu, tak občanské společnosti. Touto myšlenkou se tak napojují na koncept celospolečenského přístupu v obraně proti hybridním

hrozbám, kdy jsou do tohoto procesu zapojeny všechny složky společnosti. Z některých odpovědí nicméně opět vyplynula pocíťovaná nedokonalost konceptu hybridních hrozeb, kdy odborníci upozorňují na možné slabiny související s jeho společenským přijetím.

V případě otázky, co by veřejnost měla o hybridních hrozbách vědět, došlo pouze k částečné shodě. Respondenti opět zaujali několik stanovisek. Někteří se spíše zaměřili na samotné znalosti o konceptu – tedy že by měla veřejnost znát podstatu hybridních hrozeb -, další se naopak vzhledem k těžkému definování konceptu uchýlili k přesvědčení, že společnost by se měla zaměřit na jednotlivé hrozby samotné a vědět, jak na ně reagovat, nikoliv se zaměřovat na podstatu hybridnosti. Třetí skupina se v určité míře doplňuje s první skupinou, ale je pro ně spíše důležité, aby byli lidé schopni pochopit komplexitu současného bezpečnostního prostředí a možné propojení jednotlivých hrozeb, čímž se dostávají k podstatě hybridních hrozeb.

3.4 Blok 4. Informační a mobilizační aktivity k hybridním hrozbám a role respondentů v tomto procesu

Tento blok spojuje tři otázky, které spolu tematicky souvisejí a měly za cíl zjistit, jaké informační aktivity o hybridních hrozbách v současné době probíhají, jak hodnotí oslovení odborníci jejich dopady či jak vnímají oni sami svoji vlastní roli v informačních a mobilizačních procesech proti hybridním hrozbám.

3.4.1 Vnímání vlastní role respondentů v informačním procesu

Odpovědi na otázku, jak vnímají oslovení odborníci svoji vlastní roli v informování nebo mobilizaci české veřejnosti, lze rozdělit podle toho, jakému oboru či povolání se daný respondent věnuje. Podle tohoto klíče lze tedy odpovědi do určité míry kategorizovat a dělit. Vnímání vlastní role v oblasti informování o hybridních hrozbách tedy vyplývá z profesního „modu operandi“ daného respondenta a podle toho se také odpovědi varíují a tvoří komplexní síť aktivit a zaměření.

Oslovené odborníky lze vzhledem k jejich pracovnímu zaměření rozdělit do několika skupin. Největší počet odborníků spadá do akademické a analytické sféry, o něco méně respondentů pak spadá do skupiny aktivních novinářů. Jejich aktivity se samozřejmě vzhledem k jejich povolání varíují.

Skupina akademická je tvořena pěti oslovenými a lze je rozdělit na aktivní pedagogy a výzkumníky. Jak může vyplývat z jejich akademického zaměření, tak se všichni snaží odborně pracovat s pojmy, jakými jsou třeba právě hybridní hrozby, debatovat o nich a pochopit je, popřípadě je akademicky dále rozvinout. Aktivní pedagogové vnímají primárně svoji roli v osvětě nejen mezi studenty, které expertně podporují při tvorbě jejich projektů a aktivit, ale i v osvětě veřejnosti jako celku. Výzkumníci se naopak snaží cílit na odbornou veřejnost, jejich uchopení pojmu je však odlišné. Snaží se nabídnout jinou percepci hybridních hrozeb, hodnotit odbornou debatu a obohacovat ji o nové vnímání dané problematiky. Aktivity těchto dvou skupin se pak setkávají v publikační činnosti, které se věnují všichni z nich. Jejich aktivity cílí i na veřejnost, kdy se většina z nich účastní veřejných přednášek, besed či vystupují v médiích.

Další skupinou jsou bezpečnostní analytici, kteří tvoří skupinu šesti respondentů. Jejich zaměření se ale odlišuje v závislosti na tématu, kterému se věnují. Jejich činnost se varíuje od výzkumné – analytické, až po činnost osvětovou, která cílí právě na veřejnost. Tři z respondentů se pak zaměřují přímo na politickou sféru, kdy se snaží tematiku bezpečnosti

řešit přímo s institucemi či politickými představiteli. V o něco menší míře pak byla akcentována činnost investigativní, na kterou se zaměřuje jeden z oslovených, kdy se snaží rozkrývat identitu jednotlivých dezinformačních a hybridních aktérů.

Novinářské spektrum dotazovaných, které zahrnuje tři respondenty, se shoduje na své roli v relevantním a pravdivém informování. Není to ale jediná věc, kterou zdůrazňovali, jelikož jako důležitý považují i význam osvětových aktivit, kterým se věnují a také jejich snahu o co nejsrozumitelnější prezentaci informací. Jejich aktivity zahrnují taktéž přednášky na školách, aktivity zaměřené na zvýšení mediální gramotnosti a pochopení kontextu informačního prostředí – necílí tedy pouze na bezpečnostní problematiku, i když se jí ve své práci zabývají.

3.4.2 Zacílení aktivit odborné veřejnosti

Zajímavé výsledky vychází, pokud porovnáme narativy respondentů z předchozích otázek a jejich aktivity v případě informování či mobilizace veřejnosti proti hybridním hrozbám, což poskytuje náhled na to, do jaké míry tyto aktivity jimi identifikované problémy řeší.

Hlavní problémy, které v současném přístupu k hybridním hrozbám respondenti vnímají, lze rozdělit do dvou rovin. Do roviny politické a do roviny informační. Samotná role státu v informačních aktivitách byla mnoha respondenty zdůrazňována, někteří z nich však vyjádřili pochyby o dosahu státních informačních aktivit. Z odpovědí respondentů vyplývá, že jakožto hlavní problém vnímají vlašný postoj politiků, nedostatečně koordinované institucionální prostředí, stále nedokonalou koncepci strategické komunikace vůči veřejnosti a celkové podceňování problematiky. V rovině informační pak vnímají jako potenciální riziko nedostatečné pochopení konceptu hybridních hrozeb veřejností, slabou mediální gramotnost a nedostatečnou orientaci v mediálním prostoru, která zabraňuje hlubšímu pochopení souvislostí.

Ze zacílení jejich aktivit ale vyplývá, jak málo cílí na samotnou politickou sféru. Pouze minimální počet respondentů, kteří se vůči ní vyjádřili kriticky, se na ni ve své práci aktivně zaměřuje. Z oslovených odborníků se aktivně orientují na politickou sféru pouze dva, kteří vedou dialog s politickými představiteli a lídry, vysvětlují jim závažnost problematiky hybridních hrozeb a snaží se je tím pádem do určité míry mobilizovat. Menší část z odborníků pak vyjádřila spolupráci se státními institucemi, čímž taktéž přispívají k řešení tohoto problému. Nutno ovšem dodat, že se jedná o menšinu z celkového počtu oslovených.

Velmi odlišná situace ovšem nastává v rovině informační a mobilizační zaměřené vůči veřejnosti – tedy ve zvyšování povědomí o hybridních hrozbách, zvyšování mediální gramotnosti či orientace v mediálním prostředí. Zde je paleta aktivit oslovených mnohem širší a otevřenější. Z výpovědí oslovených vyplývá, že se většina z nich ve svých aktivitách zaměřuje na prohlubování znalostí o této problematice, veřejně vystupuje v médiích, pořádá besedy zaměřené na problematiku hybridních hrozeb pro veřejnost, podporuje osvětové projekty a aktivity, přináší do debaty nové postřehy, účastní se besed na školách či informuje veřejnost o jednotlivých aspektech problematiky současného bezpečnostního prostředí. Jejich projevy směrem k veřejnosti lze tedy hodnotit jako pestré a nezužující se pouze na určitou část informačního spektra. Jejich šířka je zvláště zřetelná v porovnání s aktivitami zaměřenými na politickou sféru a instituce, kterých probíhá v expertní rovině mnohem méně.

Z výčtu činností jednotlivých účastníků tedy rozhodně nelze tvrdit, že by česká odborná veřejnost byla neaktivní. Jejich aktivity se vzhledem k jejich povolání samozřejmě varíují a mají rozdílný dosah, nicméně společně vytváří rozsáhlou mozaiku informačních a mobilizačních projektů a činností zaměřených na osvětu veřejnosti, politickou sféru a státní instituce, mediální vzdělání, investigaci, ale i na podněcení odborné debaty o smyslu pojmu hybridních hrozeb.

3.4.3 Nejvýznamnější aktivity směřující k informování nebo mobilizaci obyvatelstva v oblastech hybridních hrozeb

Odborníci na tuto otázku odpovídali převážně ve dvou rovinách, kdy se zaměřili separátně na státní snahy a následně na snahy občanské společnosti. Zatímco v případě aktivit občanské společnosti lze říct, že se odborníci většinou shodli a vnímali je pozitivně, tak v případě státu se jejich odpovědi velmi varíují a rozcházejí. Lze tedy opět pozorovat skutečnost, že odborná sféra je mnohem jednodušší v případě aktivit občanské společnosti, ale naopak u státních aktivit je značně názorově polarizována.

3.4.3.1 Aktivity ze strany státu

U odpovědí týkajících se aktivit státního aparátu respondenti soustředili nejvíce pozornost na Audit národní bezpečnosti z roku 2016 a následně na aktivity Centra proti terorismu a hybridním hrozbám, které spadá pod ministerstvo vnitra. Názory jak na audit, tak na činnost Centra proti terorismu a hybridním hrozbám většinou rozdělují respondenty na ty, kteří vnímají jejich přínos jako pozitivní a na ty, kteří jsou spíše kritičtí.

Audit národní bezpečnosti (dále jen ANB) byl často skloňován a nelze říct, že by se vůči němu někdo vyjádřil veskrze negativně. Oslovení odborníci hlavně kvitují vznik takového dokumentu. Někteří z nich ovšem vnímají jeho dosah a účinek jako velmi chabý a nedostatečný, i když se k jeho vzniku vyjádřili kladně. Pouze jeden respondent vnímá implementaci doporučení z ANB na státní a institucionální úrovni jako probíhající a vyvíjející se. Mnohem větší počet z oslovených odborníků ovšem naopak vnímá ANB jako dokument, který sice pozitivně rozvířil debatu o nových bezpečnostních rizikách, ale jeho doporučení jsou naprosto ignorována. Shodují se taktéž v tom, že neexistuje vůle tato doporučení prosazovat. Náhled na ANB je tak v rámci expertní obce spíše skeptický.

Velmi nejednotný postoj zastávají respondenti i v případě Centra proti terorismu a hybridním hrozbám (dále jen CTHH). V tomto případě je debata rozdělena na dvě poloviny, kdy někteří odborníci považují aktivity CTHH za pozitivní, další jsou k činnosti centra naopak kritičtí. Pozitivně vnímají odborníci například to, že CTHH pomohlo rozvířít debatu, což kvituje Daniel (Interview Daniel, v Praze 25.2. 2020). Odborníci podporující činnost CTHH dále pak chválí jeho zapojení do řešení současných bezpečnostních hrozeb, jakými jsou radikalizace, terorismus či hybridní hrozby. Z některých vyjádření taktéž vyplývá, že vnímají CTHH za relativně otevřené veřejnosti. Tvzení o otevřenosti se ovšem dostává do přímého rozporu s tvrzeními kritické skupiny odborníků. Tři z nich považují význam a přínos centra za prakticky nulový, jelikož nevnímají, že by docházelo k významnější komunikaci a prezentaci jejich práce směrem k veřejnosti. Takovéto narativy ale přímo kritizuje například Máca, podle kterého je hlavním účelem CTHH nikoliv informovat veřejnost, ale školit a informovat úřady a státní aparát, což dle něj probíhá kvalitně (Interview Máca, v Praze 29.11. 2019). V případě pohledu na činnost státních institucí je tak odborná veřejnost značně nejednotná, což názorně ilustruje právě jejich přístup k CTHH.

3.4.3.2 Aktivity ze strany občanské společnosti

Aktivity probíhající z iniciativy občanské společnosti jsou vnímány oproti těm ze strany státního aparátu mnohem jednotněji. Odborníci jmenovali nespočet programů a aktivit, které vnímají jako kvalitní a přínosné a až na výjimky mezi nimi nedošlo k výraznějším neshodám. Jejich odpovědi se však výrazně varíují, a tak nelze říct, že by se na jedné aktivitě shodli všichni respondenti. Jejich odpovědi tak tvoří širokou mozaiku aktivit, které na českém území probíhají.

Mezi nejvíce chválené patřily programy probíhající na školách, které mají za cíl zvýšit mediální gramotnost a pochopení kontextu daných témat. Takovéto aktivity kvitovala naprostá většina respondentů a koresponduje to s jejich přesvědčením, že jedním z důležitých faktorů pro budování odolné společnosti proti hybridním hrozbám, je nutnost mediálně vzdělané společnosti. Mezi nejvíce zmiňované programy, které mají informační charakter a probíhají na školách, patřil Jeden svět, který je pořádán organizací Člověk v tísni. Právě programy Člověka v tísni explicitně zmínilo osm respondentů. Velmi kladné hodnocení získal též studentský program Zvol si info, který byl za velmi povedený označen sedmi respondenty. V menším počtu případů pak byly zmíněny a kladně hodnoceny i projekty Fakescape a Stužák.

Další důležitou kategorií, kterou respondenti často zmiňovali, byla snaha neziskových organizací. Z neziskových organizací byly nejvíce chváleny aktivity Evropských hodnot, které podle některých odborníků odvádí velmi kvalitní práci, kdy srozumitelně a pochopitelně informují o různých bezpečnostních hrozbách a zviditelňují právě taková témata, jakými jsou hybridní hrozby. Ne všichni ovšem považují jejich aktivity za přínosné. Kriticky se vůči nim vyjádřil Daniel, podle kterého je jejich zaměření až příliš zarámované do vzorce Rusko vs Západ a jejich styl podávání informací je zbytečně konfrontační, čímž spíše přispívají k vyhocení debaty, nikoliv k jejímu řešení. Naopak ale vyzdvihl činnost Prague Security Studies Institute, jehož aktivitu vnímá kladně i Víchová (Interview Daniel, v Praze 25.2. 2020; Interview Víchová, v Praze 17.12.2019).

Opomenuta nebyla ani činnost médií a novinářů, i když k té se vyjádřila menší skupina odborníků. Chváleny byly především jejich přednáškové aktivity probíhající na školách, informační a osvětové projekty sloužící k prohloubení mediálního vzdělání, ale i ochota mediálně se věnovat složitějším tématům, jako jsou hybridní hrozby. Zároveň ale zaznívají i názory, že by takovýchto aktivit mělo být více, což zdůrazňuje Valášek (Interview Valášek, v Praze 11.2. 2020). Kritičtější pohled na jednání médií zastává z oslovených odborníků Eberle, jenž spatřuje v médiích přílišné tendence téma militarizovat a vytvářet dojem, že se nacházíme ve stavu probíhající hybridní války, což dle něj může být velmi nebezpečné (Interview Eberle, v Praze 2.3. 2020).

Mezi odborníky panuje tedy o přínosu občanských aktivit obecná shoda, byť někteří poukazují na jejich nedostatečný dosah. Většina z nich velmi oceňuje aktivity probíhající na školách a osvětové programy. Chválena byla i činnost médií a neziskových organizací, byť v těchto případech šlo ve výpovědích najít i kritická hodnocení.

3.4.4 Celkové zhodnocení dopadů informačních a mobilizačních aktivit respondenty

Odpovědi na otázku, jak by dotazovaní zhodnotili dopady informačních a mobilizačních aktivit, lze opět rozčlenit podle stanovisek respondentů. Odpovědi nejsou nepodobné odpovědím na otázku týkající se stavu informovanosti české veřejnosti a odborníky lze opět rozdělit na ty, kteří v evaluaci dopadů zastávají pozitivnější stanovisko a na ty, kteří mají neutrální či spíše negativnější postoj. Z pohledu porovnání těchto skupin docházelo k hlavnímu rozporu v otázce, zda reálně k nějakému dopadu informačních aktivit dochází.

Hlavním překážkou pro efektivní dopad informačních a mobilizačních aktivit se pro kriticky hodnotící skupinu odborníků opět stala rozčleněná společnost, které podle nich zásadně snižuje účinek informačních či mobilizačních snah. Tento názor akcentovala téměř polovina z oslovených. Jejich postoj tak koresponduje s reakcemi na předchozí otázky, kdy odborníci hodnotili míru informovanosti české veřejnosti o hybridních hrozbách. Shodují se, že dosah jakýchkoliv informačních aktivit – včetně těch jejich – bude vždy omezený pouze na menšinovou část obyvatelstva, která si dokáže uvědomit komplexitu problému. Větší část veřejnosti se dle nich ovšem zajímat nebude. Vůbec nejméně optimistickým z oslovených odborníků je Gregor, který nevnímá, že by docházelo k sebemenšímu posunu směrem k lépe informované veřejnosti o hybridních hrozbách. Aby k tomu došlo, je dle něj zapotřebí větší aktivitu státu v implementaci nových opatření (Interview, Gregor, v Brně 11.12. 2019).

U druhé skupiny odborníků je zjevná snaha o pozitivnější náhled. Mezi touto skupinou došlo k celkové shodě, kdy oslovení považují současnou situaci za lepší než v roce 2015. Dosah jednotlivých programů a aktivit zaměřených na informování o hybridních hrozbách se o něco zvětšil a dle jejich vyjádření tento posun vedl ke zlepšení přístupu k dezinformacím a vlivovým operacím cizích mocností. Podle Mlejnkové ale stále máme velké mezery v přístupu k některým tématům, jako třeba extremismu, což je dle ní téma neméně závažné, ale s mnohem menším prostorem v diskusi (Interview, Mlejnková v Brně 11.12.2019).

Protichůdné názory lze pak najít v pohledu odborníků na vývoj debaty o hybridních hrozbách, kdy ji dva oslovení považují za velmi důležitou a vyvíjející se, kdežto jeden ji naopak vnímá jako stagnující. Jeden z odborníků pak hodnotí celkové dopady informačních a mobilizačních aktivit jako nepřilíš značné, ale i tak jako důležité a mající smysl.

Velmi pozitivně jsou stejně tak jako v odpovědích na jiné otázky hodnoceny aktivity probíhající na školách, ty mají dle většiny odborníků smysl a zvyšují jak mediální gramotnost a celkové vzdělání, tak povědomí o různých bezpečnostních aspektech, což může napomoci uvědomělejší společnosti. Tento přístup ilustruje celkové odborné přesvědčení o důležitosti vzdělání.

Dopady aktivit na politické instituce jsou pak hodnoceny velmi různorodě a odborné názory se v jejich případě neshodují. Politická sféra byla v několika otázkách hodnocena spíše kriticky a s velkou rezervou. Mezi menším počtem oslovených se ovšem objevuje přesvědčení, že stejně tak jako dochází k určitému zlepšení v informovanosti obyvatelstva, tak dochází k vývoji i ve státních institucích, kdy kladně hodnotí proaktivní přístup k hybridním hrozbám ze strany Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva obrany. Někteří naopak nevnímají dopady na státní instituce či politické představitele za jakkoliv markantní a nedomnívají se, že by v tomto případě došlo k jakémukoliv posunu kupředu.

3.4.5 Shrnutí bloku 4

Role dotazovaných v informačním a mobilizačním procesu proti hybridním hrozbám se značně liší a v zásadě vyplývá z jejich povolání. V odpovědích se tedy mísí široká škála činností, jakými jsou například výzkumné snahy a pokusy o vnesení nových témat do debaty o hybridních hrozbách, podpora veřejných aktivit, osvětové činnosti respondentů jak vůči veřejnosti, tak na školách a informační aktivity v médiích a periodikách. Menší skupina z respondentů se pak zaměřuje na apelační aktivity zaměřené na politické představitele. Oslovení odborníci tedy nezaujmají pasivní postoj k této problematice, naopak se snaží svými aktivitami přispívat jak k vyšší informovanosti veřejnosti, tak k rozprůdění dialogu o hybridních hrozbách.

U odpovědí na otázku nejvýznamnějších aktivit směřujících k informování veřejnosti či její mobilizaci proti hybridním hrozbám, je nutné odpovědi respondentů rozdělit na jejich vnímání státních aktivit a těch občanských. V případě jejich pohledu na konání státu se jejich pohledy rozcházejí. Respondenti se převážně neshodují v názorech na Audit národní bezpečnosti a činnost CTHH. Při zhodnocení aktivit občanské společnosti naopak zastávají poměrně jednotné stanovisko, kdy probíhající aktivity chválí a jmenovali bezpočet programů neziskových společností či studentských iniciativ.

Evaluace dopadů jednotlivých aktivit je podobná odpovědím na otázku míry informovanosti české veřejnosti. Odborníci vyjadřují jak pozitivní přesvědčení, kdy vnímají

určitý posun v dosahu informačních aktivit o hybridních hrozbách vůči veřejnosti, ale zároveň nezanedbatelné množství z nich zdůrazňuje jejich omezený dosah vzhledem k rozdělení společnosti, kdy se o téma zajímá pouze menšina a pro většinu se jedná o téma abstraktní či o něm odmítá diskutovat. Odborníci si tedy uvědomují limitovaný dosah svých vlastních aktivit, ale jak vyplývá z některých vyjádření, tak i aktivity s menším dosahem mají dle nich v informačním a mobilizačním procesu svoji roli. Velmi pozitivně byly hodnoceny dopady programů probíhajících na školách, které byly stejně tak jako v jiných otázkách označeny vícero respondenty za přínosné. V případě dopadů informačních aktivit na státní instituce lze u respondentů, kteří se k tomuto tématu vyjádřili, spatřit spíše pozitivnější pohled, kdy dotazovaní vnímají mírný posun kupředu, hlavně v případě Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva obrany. Z odpovědí na jiné otázky však vyplývá, že nezanedbatelný počet respondentů spatřuje v postoji státu vůči hybridním hrozbám stále velké rezervy.

Závěr

Práce si kladla za cíl přijít s odpovědí na to, jakým způsobem je vnímána role mobilizace a informovanosti veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám v rámci české expertní scény. Otázky, které měla práce zodpovědět se zaměřovaly na vnímání role mobilizace a informovanosti veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám experty, zapojení odborníků do těchto procesů a hodnocení kvality a dopadů těchto projektů a programů. Samotná data práce čerpala z výzkumných rozhovorů se 14 odborníky zaměřujícími se na problematiku hybridních hrozeb.

Z postojů české expertní scény vyplynula názorová rozštěpenost v tématice hybridních hrozeb, kterou lze přirovnat k názorové fragmentaci v rámci odborné literatury. Tuto nejednotnost v odborném posuzování konceptu hybridních hrozeb nejvíce ilustrovaly odpovědi na první položenou otázku ve výzkumných rozhovorech, která se týkala samotného definování hybridních hrozeb. Odpovědi oslovených odborníků naznačovaly, jak rozdílné vnímání této problematiky z hlediska jednotlivců je, kdy se nezanedbatelný počet oslovených vyjádřilo vůči konceptu kriticky či odmítavě a další naopak zastávali o poznání otevřenější postoj.

Z rozboru jednotlivých odpovědí odborníků vyplynuly rozličné náhledy i na problematiku hybridních hrozeb ve spojitosti s mobilizačními a informačními procesy. V případě výzkumné otázky, jak vnímají odborníci roli informování či mobilizace veřejnosti proti hybridním hrozbám vyplynulo, že větší část z oslovených odborníků vnímá, že se jedná o jeden z defenzivních pilířů v obraně proti těmto taktikám. Velká část z oslovených odborníků tedy akcentovala myšlenku, že informovaná společnost je proti hybridnímu působení odolnější a shodla se tak i s dostupnou literaturou, ve které se objevují podobná přesvědčení. Zároveň ale odborníci akcentovali názor, že informovanost bude vždy omezená, a tak ji nelze brát jako univerzální obranu proti těmto taktikám. V rámci odborného spektra ale nelze mluvit o shodě absolutní, jelikož jak vyplynulo již z první položené otázky na samotné definování hybridních hrozeb, tak měli někteří odborníci zásadní problém se samotným konceptem, a tak je pro ně informovanost veřejnosti o hybridních hrozbách velmi těžko uchopitelné téma, jelikož samotný pojem není jasně vymezen.

Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na zhodnocení probíhajících informačních a mobilizačních aktivit proti hybridním hrozbám. Jakožto hlavní slabiny současného českého přístupu k hybridním hrozbám byly respondenty identifikovány hlavně neochota politické

reprezentace problematiku řešit a institucionální pasivita, která byla odborníky ve vícero případech ilustrována na příkladu Auditů národní bezpečnosti, popřípadě činnosti Centra proti terorismu a hybridním hrozbám. Jako další problém pak odborníci vnímali nedostatečnou mediální gramotnost a schopnost vyhodnocovat informace. Tyto hlavní slabiny byly v rámci výzkumu porovnány s aktivitami samotných respondentů, ze kterých vyplynulo, že se odborníci orientují převážně na činnost osvětovou, informační, výzkumnou a přednáškovou. V mnohem menší míře se ale zaměřují na dialog s institucemi a politickými představiteli. Odborníci ve svých vyjádřeních taktéž zmapovali v současné době probíhající programy se zaměřením na osvětu a informovanost v souvislosti s hybridními hrozbami, velmi chváleny byly aktivity probíhající na školách se zaměřením na zvyšování mediální gramotnosti a informační orientace.

Poslední výzkumná otázka se pak snažila přinést odpověď na to, jak vnímají respondenti dopady svých i dalších aktivit na veřejnost, popřípadě státní instituce. V případě zhodnocení dopadů aktivit jak oslovených odborníků, tak činností dalších subjektů a organizací, ale nedošlo k jasnému konsensu. V menšině případů odborníci vyjádřili názor o postupném posunu k lepšímu, stále ale převládal náhled, že dopady jednotlivých aktivit jsou významně ovlivněny sociálními faktory, jakými jsou nedostatečné vzdělání, rozdělená společnost, slabá mediální gramotnost a s ní související neschopnost porozumět dané problematice. Tyto názory podpořila i vyjádření k otázce míry informovanosti o hybridních hrozbách v České republice, která byla ve většině případů vyhodnocena jako spíše vágní, popřípadě pouze jako postupně se zlepšující.

Výzkum jako takový tak přinesl nástin názorů na problematiku informačních a mobilizačních procesů proti hybridním hrozbám v rámci české odborné veřejnosti, analyzoval aktivity expertů a přinesl i zhodnocení projektů a iniciativ v současnosti probíhajících v České republice. Samotné náhledy odborníků lze interpretovat tak, že vnímají nedostatky jak v případě samotného konceptu, tak v přístupu k hybridním hrozbám v České republice. Informovanost vnímají spíše jako stagnující, popřípadě pouze mírně se zlepšující s velkými rezervami a lze tak tvrdit, že dosah informačních aktivit tak bude vždy omezený pouze na určitou část populace, která bude schopna informace vyhodnotit.

Výsledky výzkumu jsou samozřejmě limitovány jeho rozsahem a vzhledem k často subjektivním formulacím odpovědí na jednotlivé otázky jeho výsledky rozhodně nelze generalizovat na celou odbornou veřejnost. Výzkum ale nicméně může dobře sloužit jako orientační bod ilustrující názory a náhledy na problematiku hybridních hrozeb vyskytující se

mezi bezpečnostními analytiky, akademiky, výzkumníky a žurnalisty v České republice. Výzkum jako takový lze samozřejmě rozšířit zapojením většího počtu respondentů, ale vzhledem k užití výzkumných rozhovorů a jejich časové náročnosti, by se jednalo o úkol velmi obtížný.

Užité zdroje:

Seznam bibliografických zdrojů:

Audit národní bezpečnosti. In: www.vlada.cz [online]. Ministerstvo vnitra, 2016, 2016 [cit. 2019-05-12]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

BAHENSKÝ, Vojtěch, 2018. Paradox hybridní války: O příčinách a následcích pragmatismu v debatě. *Obrana a strategie (Defence and Strategy)* [online]. **2018**(2), 89-100 [cit. 2020-04-21]. DOI: 10.3849/1802-7199.18.2018.02.089-100. ISSN 12146463. Dostupné z: <https://www.obranaastrategie.cz/en/archive/volume-2018/2-2018/articles/paradox-of-hybrid-war.html>

Bezpečnostní strategie České republiky [online]. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015 [cit. 2019-09-04]. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>

BI-SC INPUT TO A NEW NATO CAPSTONE CONCEPT FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO COUNTERING HYBRID THREATS [online], 2015. NATO, 2010, 1-18 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/20100826_bi-sc_cht.pdf

BI-SC INPUT TO A NEW NATO CAPSTONE CONCEPT FOR THE MILITARY CONTRIBUTION TO COUNTERING HYBRID THREATS [online]. In: NATO, 2015, 2010, s. 3 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://www.act.nato.int/images/stories/events/2010/20100826_bi-sc_cht.pdf

BISCOP, Sven. *Hybrid Hysteria* [online]. Egmont Royal institute for international relations, 2015, červen 2015, (64), 1 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2015/06/SPB64.pdf?type=pdf>

BISCOP, Sven, 2015. *Hybrid Hysteria* [online]. Egmont Royal institute for international relations, červen 2015, (64), 1-4 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2015/06/SPB64.pdf?type=pdf>

CEDERBERG, Aapo a Pasi ERONEN. *How can Societies be Defended against Hybrid Threats?* [online]. Geneva Centre for Security Policy - GCSP, 2015 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: https://s3.us-east-2.amazonaws.com/defenddemocracy/uploads/documents/GCSP_Strategic_Security_Analysis_-_How_can_Societies_be_Defended_against_Hybrid_Threats.pdf

Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám. www.mvcr.cz [online]. 2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>

CULLEN, Patrick a Njord WEGGE, 2019. *Countering Hybrid Warfare: MCDC Countering Hybrid Warfare Project* [online]. In: . MCDC, 2019 [cit. 2019-05-01]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mcdc_countering_hybrid_warfare.pdf

DANIEL, Jan a Jakub EBERLE, 2018. Hybrid Warriors: Transforming Czech Security through the 'Russian Hybrid Warfare' Assemblage. *Czech Sociological Review* [online]. **54**(6), 907-932 [cit. 2020-04-21]. DOI: 10.13060/00380288.2018.54.6.435. ISSN 00380288. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/doi/10.13060/00380288.2018.54.6.435.html>

Dlouhodobý výhled pro obranu 2035. In: Ministerstvo obrany České republiky, 2019. Dostupné také z: http://www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/11_dlouhodobavyhledproobranu2035.pdf

FIOTT, Daniel a Roderick PARKES. *PROTECTING EUROPE: The EU's response to hybrid threats* [online]. European Union Institute for Security Studies, 2019 [cit. 2019-09-19]. ISBN 978-92-9198-832-7. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/333104934_Protecting_Europe_the_EU's_response_to_hybrid_threats

HAGELSTAM, Axel. Cooperating to counter hybrid threats. In: *Www.nato.int* [online]. 2018, 23.11.2018 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/11/23/cooperating-to-counter-hybrid-threats/index.html>

HARJANNE, Atte, Eetu MUILU, Jekaterina PÄÄKKÖNEN a Hanna SMITH. *Helsinki in the era of hybrid threats: Hybrid influencing and the city* [online]. City of Helsinki, 2018 [cit. 2019-09-19]. ISBN 978-952-331-475-7. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/publications/helsinki-in-the-era-of-hybrid-threats-hybrid-influencing-and-the-city/>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOFFMAN, Frank. G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* [online]. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007, 1-72 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

HOFFMAN, Frank. G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* [online]. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Policy Studies, 2007, 8 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

CHARAP, Samuel. The Ghost of Hybrid War. *Survival* [online]. 2015, **57**(6), 51-58 [cit. 2020-04-20]. DOI: 10.1080/00396338.2015.1116147. ISSN 0039-6338. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396338.2015.1116147>

JOHNSON, Robert. *Hybrid War and Its Countermeasures: A Critique of the Literature* [online]. 2017, **29**(1), 141-163 [cit. 2019-09-08]. DOI: 10.1080/09592318.2018.1404770. ISSN 0959-2318. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2018.1404770>

LASCONJARIAS, Guillaume. *Deterrence through Resilience: NATO, the Nations and the Challenges of Being Prepared* [online]. 9. 6. 2017 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: https://www.academia.edu/34643642/Deterrence_through_Resilience_NATO_the_Nations_and_the_Challenges_of_Being_Prepared

MARCUZZI, Stefano. *Hybrid Warfare in Historical Perspectives: "Fears of Trolls and Little Green Men. Does Hybrid Warfare Work, for Whom, and When?"* [online]. NATO foundation Defense College [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: http://www.natofoundation.org/wp-content/uploads/2018/06/NDCF_StefanoMarcuzzi_Paper.pdf

MAREŠ, Miroslav, 2016. From Subcultural Groupings to Actors of Hybrid Warfare: Current Trends in Conflicts in Eastern Europe. *Vojenské rozhledy* [online]. 2010, **25**(5), 123-133 [cit. 2020-04-21]. DOI: 10.3849/2336-2995.25.2016.05.123-133. ISSN 12103292. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/en/kategorie/od-subkulturnich-uskupeni>

MONOV, Lyubomir a Maksim KAREV. *How to Counter Hybrid Threats?* [online]. 2018, **39**(2), 113-126 [cit. 2019-09-08]. DOI: 10.11610/isij.3909. ISSN 08615160. Dostupné z: <https://procon.bg/article/how-counter-hybrid-threats>

Nebudeme zakazovat lhaní, jen poskytneme fakta, napsala čtenářům právnička z útvaru proti hoaxům. In: *www.aktualne.cz* [online]. 2017, 3.1. 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/romancovovaonline/r~391a3166d0e811e68f7d002590604f2e/>

NIKOLOV, Orlin. *Building Societal Resilience against Hybrid Threats* [online]. 2018, **39**(1), 91-110 [cit. 2019-09-08]. DOI: 10.11610/isij.3908. ISSN 08615160. Dostupné z: <https://procon.bg/article/building-societal-resilience-against-hybrid-threats>

PUYVELDE, Damien. Hybrid war – does it even exist?. *NATO review magazine* [online]. 2015 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>

RENZ, Betina a Hanna SMITH. RUSSIA AND HYBRID WARFARE – GOING BEYOND THE LABEL. *Aleksanteri papers* [online]. 2016, 6 [cit. 2019-05-01]. ISSN 1457-9251. Dostupné z: <https://www.stratcomcoe.org/bettina-renz-and-hanna-smith-russia-and-hybrid-warfare-going-beyond-label>

SEGRS, Nico a Pasi ERONEN. *Practicing a Whole-of-Society Approach to Counter Hybrid Threats: A Trans-Atlantic Perspective* [online]. 2017 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/320808892_Practicing_a_Whole-of-Society_Approach_to_Counter_Hybrid_Threats_A_Trans-Atlantic_Perspective

SCHMIDT, Nikola, 2015. Neither Conventional War, nor a Cyber War, but a Long-Lasting and Silent Hybrid War. *Obrana a strategie (Defence and strategy)* [online]. **14**(2), 73-86 [cit. 2020-04-21]. DOI: 10.3849/1802-7199.14.2014.02.073-086. ISSN 12146463. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/archiv/rocnik-2014/2-2014/clanky/neither-conventional-war-nor-a-cyber-war-but-a-long-lasting-and-silent-hybrid-war.html>

Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám: Reakce Evropské unie [online], 6.4.2016, 1-19 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>

Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám: Reakce Evropské unie [online], 6.4.2016, 2 [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52016JC0018>

STOJAR, Richard, 2017. Development and Change of the Concept of Hybrid War. *Vojenské rozhledy* [online]. 26(2), 44-55 [cit. 2020-04-21]. DOI: 10.3849/2336-2995.26.2017.02.044-055. ISSN 12103292. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/en/kategorie/vyvoj-a-promena-konceptu-hybridni-valky>

The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. *www.hybridcoe.fi* [online]. 2019 [cit. 2019-08-13]. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/what-is-hybridcoe/>

THIELE, Ralph. Hybrid Threats – And how to counter them. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* [online]. 2016, Zář 2016, (448) [cit. 2019-09-19]. Dostupné z: http://www.ispsw.com/wp-content/uploads/2016/09/448_Thiele_Oslo.pdf

TREVERTON, Gregory, Andrew THVEDT, Alicia CHEN, Kathy LEE a Madeline MCCUE. *Addressing Hybrid Threats* [online]. Swedish Defence University, 2018 [cit. 2019-09-08]. ISBN 978-91-86137-73-1. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/05/Treverton-AddressingHybridThreats.pdf>

Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014 [online]. Bezpečnostní informační služba České republiky, 2015 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2014-vz-cz.pdf>

Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016 [online]. Bezpečnostní informační služba České republiky, 2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2016-vz-cz.pdf>

Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2018 [online]. Bezpečnostní informační služba České republiky, 2019 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2018-ddd066bb.html>

Výzkum: Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám považuje za užitečné 45% respondentů. In: *Idnes.cz* [online]. 14.2.2017 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/vyzkum-centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam-povazuje-za-uzitecne-45-respondentu.A170214_910913_mediahub_imp

WITHER, James K. Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections* [online]. Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, 2016, 2016, 15.(2.), 76 [cit. 2019-08-13]. ISSN 1812-2973. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/26326441?seq=1#metadata_info_tab_contents

YANAKIEV, Yantsislav, Petko DIMOV a Daniel BACHVAROV. *Conceptualizing the Role of Societal Resilience in Countering Hybrid Warfare* [online]. 2018, **39**(1), 77-89 [cit. 2019-09-08]. DOI: 10.11610/isij.3907. ISSN 08615160. Dostupné z: <https://procon.bg/article/conceptualizing-role-societal-resilience-countering-hybrid-warfare>

ZELENKA, Petr. Je konflikt na Ukrajině „hybridní válkou“?. *Institute for international relations Prague* [online]. 6.11.2014 [cit. 2019-09-04]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/en/article/je-konflikt-na-ukrajine-hybridni-valkou>

Zpráva o stavu kybernetické bezpečnosti ČR - 2018 [online], 30. 9. 2019 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.nukib.cz/download/publikace/zprava-o-stavu-kyberneticke-bezpecnosti-cr-2018-cz.pdf>

ZŮNA, Pavel, *Kritický pohled na koncept hybridních válek*, *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 3, s. 33-45, ISSN 1210-3292

Přímé citace z uskutečněných rozhovorů:

Z interview s Romanem MÁCOU, analytikem Institutu pro politiku a společnost. Praha 29.11.2019

Z interview s Michaelem ROMANCOVEM, pedagogem Univerzity Karlovy. Praha 5.12.2019

Z interview s Petrou MLEJNKOVOU, pedagožkou Masarykovy univerzity. Brno 11.12.2019

Z interview s Milošem GREGOREM, pedagogem Masarykovy univerzity. Brno 11.12.2019

Z interview s Veronikou VÍCHOVOU, analytičkou Evropských hodnot. Praha 17.12.2019

Z interview s Lukášem VALÁŠKEM, reportérem aktuálně.cz. Praha 11.2.2020

Z interview s Janem DANIELEM, výzkumníkem Ústavu mezinárodních vztahů. Praha 25.2.2020

Z interview s Jaroslavem SPURNÝM, redaktorem RESPEKTU. Praha 26.2.2020

Z interview s Jakubem EBERLEM, výzkumníkem Ústavu mezinárodních vztahů. Praha 2.3.2020

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Seznam respondentů
- Příloha č. 2: Seznam kladených otázek v rámci výzkumných rozhovorů

Příloha č. 1 Seznam respondentů

- Roman Máca – Institut pro politiku a společnost, interview uskutečněno 29.11.2019
- Michael Romancov, Ph.D. Univerzita Karlova, interview uskutečněno 5.12.2019
- Jonáš Syrovátka, Prague Security Studies Institute, interview uskutečněno 6.12.2019
- Pavel Havlíček, Asociace pro mezinárodní otázky, interview uskutečněno 10.12.2019
- Petra Mlejnková, Ph.D. Masarykova univerzita, interview uskutečněno 11.12.2019
- Miloš Gregor, Ph.D. Masarykova univerzita, interview uskutečněno 11.12.2019
- Jakub Kalenský, Atlantic Council, interview uskutečněno 12.12.2019
- Veronika Víchová, Evropské hodnoty, interview uskutečněno 17.12.2019
- Ondřej Soukup, Hospodářské noviny, interview uskutečněno 19.12.2019
- Lukáš Valášek, Aktuálně.cz, interview uskutečněno 11.2.2020
- Jan Daniel, Ph.D. Ústav mezinárodních vztahů, interview uskutečněno 25.2.2020
- Jaroslav Spurný, Respekt, interview uskutečněno 26.2. 2020
- Jakub Eberle, Ph.D, Ústav mezinárodních vztahů, interview uskutečněno 2.3.2020
- Bohumil Doboš, Ph.D. Ministerstvo obrany – otázky zodpovězeny písemnou formou

Příloha č. 2 Otázky kladené v rámci výzkumu

1. Jakým způsobem nahlížíte na problematiku HH, co podle Vás hybridní hrozby jsou?
2. Co ze spektra hybridních hrozeb považujete v současné době jako největší riziko pro Českou republiku?
3. Jaký význam přisuzujete informovanosti a mobilizaci veřejnosti v obraně proti hybridním hrozbám?
4. Jak byste zhodnotili současný stav informovanosti obyvatelstva?
5. Jakým způsobem by měla být veřejnost o problematice HH informována?
6. Co by měla veřejnost o hybridních hrozbách vědět?
7. Dochází v současné době k přeceňování či podceňování hybridních hrozeb v ČR?
8. Jak vnímáte svoji roli v informování nebo mobilizaci české veřejnosti v oblasti hybridních hrozeb?
9. Co jsou nebo byly podle Vás nejvýznamnější aktivity směřující k informovanosti nebo aktivizaci české veřejnosti v oblasti hybridních hrozeb?
10. Jaké jsou podle Vás dopady (Vašich i ostatních) mobilizačních a informačních aktivit na českou veřejnost, potažmo státní instituce?